

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES



ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ»

«Ο ρόλος της Κίνας στην Μέση Ανατολή: πρόκληση ή ευκαιρία»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Τσιαμτσίκια Δέσποινα Νεκταρία

ΑΜ: 1220Μ013

Αθήνα, 2021

Με ατομική μου ευθύνη και γνωρίζοντας τις κυρώσεις, που προβλέπονται από τις διατάξεις της παρ. 6 του άρθρου 22 του Ν. 1599/1986, δηλώνω ότι: Η εργασία που παραδίδω είναι αποτέλεσμα πρωτότυπης έρευνας και δεν χρησιμοποιεί πνευματική ιδιοκτησία τρίτων χωρίς αναφορές. Αναλαμβάνω όλες τις νομικές και διοικητικές συνέπειες σε περίπτωση που αποδειχθεί ότι η εργασία μου αποτελεί προϊόν λογοκλοπής ή προϊόν τρίτων.

Τριμελής Επιτροπή

Κωνσταντίνος Τσιμώνης, Διδάκτωρ (επιβλέπων).

Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου.

Ανδρέας Γκόφας, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου.



Copyright © Τσιαμισίκα Δέσποινα Νεκταρία, 2021.

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Περίληψη: Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να αναλύσει την παρουσία της Κίνας ως ένας νέος ισχυρός παίκτης στην περιοχή της Μέσης Ανατολής. Η άνοδος της Κίνας, τα τελευταία χρόνια, συνοδεύεται με την ενίσχυση της παρουσίας της σε περιοχές εκτός των συνόρων της και πέρα από την περιοχή της Άπω Ανατολής. Η έντονη βιομηχανοποίηση αυξάνει την ανάγκη σε ενέργεια, γεγονός που σημαίνει ότι η Κίνα επιδιώκει μία στενότερη συνεργασία με τα κράτη που έχουν πλούσιο σε ενεργειακά κοιτάσματα υπέδαφος. Παράλληλα, το φιλόδοξο σχέδιο του Πεκίνου περί μίας σύγχρονης αναβίωσης του Δρόμου του Μεταξιού έχει μεγεθύνει το ενδιαφέρον της Κίνας για την περιοχή της Μέσης Ανατολής, η οποία αποτελεί γέφυρα μεταξύ της Άπω Ανατολής και της Ευρώπης, της οποίας την πλούσια αγορά στοχεύει η Κίνα.

Η αυξανόμενη κυρίως οικονομική παρουσία της Κίνας στην Μέση Ανατολή δίνει μία εναλλακτική επιλογή στα κράτη της περιοχής και συμπίπτει με την απόσυρση των Ηνωμένων Πολιτειών από την περιοχή, με αποτέλεσμα να δημιουργείται το ερώτημα αν η παρουσία του Πεκίνου αποτελεί τελικά μία ευκαιρία ή μία πρόκληση για την περιοχή αλλά και την ευρύτερη διεθνή σκηνή. Η εργασία μέσω ενός θεωρητικού διαλόγου ανάμεσα στον φιλελευθερισμό και τον ρεαλισμό ισχυρίζεται ότι βραχυπρόθεσμα η Κίνα αποτελεί περισσότερο ευκαιρία παρά πρόκληση για την περιοχή ειδικά αφ' ης στιγμής η Αμερική εγκαταλείπει σταδιακά την Μέση Ανατολή.

Λέξεις κλειδιά: Κίνα, Μέση Ανατολή, Δρόμος του μεταξιού, Διεθνείς Οικονομικές Σχέσεις, ήπια ισχύς.

The role of China in the Middle East: opportunity or challenge

Author: Tsiamtsika Despoina Nektaria

Abstract. This thesis aims to analyze the presence of China as a new powerful actor in the Middle East Region. The impressive development of China through the last decades is linked to the increase of its international presence. The industrialization augments the energy need; thus, Beijing tightens its cooperation with the energy producing countries. In the meantime, the ambitious Chinese Belt and Road initiative enhances the Chinese interest in the Middle East, the geographical position of which makes it a bridge between China and Europe.

The increasing Chinese presence in the region creates an alternative option of cooperation for the countries of the Middle East while at the same time the US diminishes its presence there. Hence, the question is whether this fact is an opportunity or a challenge for the region and the international relations. This thesis claims through a theoretical dialogue between realism and liberalism that China will be an opportunity more than a challenge for the region.

Key Words: China, Middle East, Belt and Road, International Economic Relations, soft power.

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα.....	5
1. Εισαγωγή	6
1.1 Το υπόβαθρο, τα κίνητρα και ο στόχος της εργασίας	6
1.2 Επισκόπηση Κεφαλαίων	6
1.3 Θεωρία και Μεθοδολογία	7
1.4 Βιβλιογραφική Επισκόπηση.....	9
2. Η άνοδος της Κίνας και η γεωστρατηγική σημασία της Μέσης Ανατολής	11
2.1 Η άνοδος της Κίνας και η πρωτοβουλία Μία Ζώνη ένας δρόμος.....	11
2.2. Η γεωστρατηγική σημασία της Μέσης Ανατολής και η Κίνα	15
3. Περιπτωσιολογική ανάλυση	20
3.1. Κίνα και Σαουδική Αραβία	20
3.2 Κίνα και Ιράν.....	24
3.3 Κίνα και Τουρκία	29
4. Συμπεράσματα	34
5. Βιβλιογραφία	38
5.1 Ακαδημαϊκά και Ερευνητικά Άρθρα.....	38
5.2 Ειδησεογραφικές ιστοσελίδες	39
5.3 Λοιπές Ιστοσελίδες	41
5.4 Βιβλία	43

Ευρετήριο χαρτών και εικόνων

Χάρτης 1: Χώρες με τις οποίες η Κίνα έχει υπογράψει συνεργασία στο πλαίσιο του OBOR.....	14
Χάρτης 2: Ο χάρτης της Μέσης Ανατολής.....	15
Χάρτης 3: Ο Νέος Δρόμος του Μεταξιού	22
Χάρτης 4: Το λιμάνι Τσαμπαχάρ ως πύλη της κεντρικής Ασίας για την Ινδία.....	27
Χάρτης 5: Χάρτης: Ο Μεσαίο Διάδρομος.....	31

1. Εισαγωγή

1.1 Το υπόβαθρο, τα κίνητρα και ο στόχος της εργασίας

Η ξενόγλωσση βιβλιογραφία περί των διμερών σχέσεων Κίνας και κρατών της Μέσης Ανατολής περιλαμβάνει ποικίλες πηγές που αναλύουν εύγλωττα το ζήτημα αυτό. Ωστόσο, στην ελληνική βιβλιογραφία κυριαρχούν ζητήματα που αφορούν την διμερή συνεργασία ΕΕ- Κίνας, καθώς και ΗΠΑ-Κίνας. Κατ' αυτόν τον τρόπο στόχος της παρούσας εργασίας είναι να δώσει μία δοκίμως εκπονημένη εργασία περί του ρόλου της Κίνας στην Μέση Ανατολή καθώς η γραφούσα θεωρεί ότι η ενίσχυση της οικονομικής συνεργασίας Κίνας και κρατών της Μέσης Ανατολής θα έχει αντίκτυπο που δεν θα περιοριστεί στα σύνορα των κρατών της περιοχής αυτής αλλά θα επεκταθεί σε παγκόσμιο επίπεδο. Στόχος λοιπόν της εργασίας είναι να απαντήσει στο ερώτημα αν η παρουσία της Κίνας στην Μέση Ανατολή αποτελεί πρόκληση ή ευκαιρία.

1.2 Επισκόπηση Κεφαλαίων

Η εισαγωγή της παρούσας εργασίας χωρίζεται σε τέσσερα υποκεφάλαια: στο πρώτο κεφάλαιο περιγράφεται το υπόβαθρο και ο στόχος της εργασίας στο δεύτερο και παρόν υποκεφάλαιο περιγράφεται η δομή που ακολουθεί η ενταύθα εργασία. Στο τρίτο υποκεφάλαιο αναλύονται τα θεωρητικά και μεθοδολογικά εργαλεία βάσει των οποίων εκπονήθηκε η εργασία. Στο τέταρτο υποκεφάλαιο γίνεται μία σύντομη βιβλιογραφική επισκόπηση ώστε να δοθεί η γενικότερη εικόνα που υπάρχει για το θέμα στη βιβλιογραφία.

Εν συνεχεία, στο πρώτο κεφάλαιο βασικό θέμα είναι η άνοδος της Κίνας και η γεωστρατηγική σημασία της Μέσης Ανατολής. Το κεφάλαιο αυτό χωρίστηκε σε δύο υποκεφάλαια. Συγκεκριμένα το πρώτο εστιάζει στο υπόβαθρο εντός του οποίου αναπτύχθηκε η Κίνα και το όραμα της Κίνας περί ανοικοδόμησης του δρόμου του μεταξιού. Έπειτα το δεύτερο εστιάζει στην γεωστρατηγική αξία της Μέσης Ανατολής και την σκοπιά της Κίνας επί της περιοχής.

Στο δεύτερο κεφάλαιο λαμβάνει χώρα η περιπτωσιολογική ανάλυση. Το κεφάλαιο αυτό χωρίζεται σε ακόμα τρία υποκεφάλαια καθένα εκ των οποίων ασχολείται με μία περίπτωση: την Σαουδική Αραβία, το Ιράν και την Τουρκία. Τέλος ακολουθούν τα γενικά συμπεράσματα που εξάγονται από την έρευνα.

1.3 Θεωρία και Μεθοδολογία

Η παρούσα εργασία θέτει ένα ερώτημα το οποίο μπορεί να απαντηθεί διαφορετικά αναλόγως το θεωρητικό πλαίσιο με το οποίο θα περιβληθεί. Με άλλα λόγια εάν επιλεγεί ως θεωρητικό πλαίσιο μία νεοφιλελεύθερη θεωρία η απάντηση που προκύπτει είναι ότι η παρουσία της Κίνας αποτελεί μία ευκαιρία για την περιοχή της Μέσης Ανατολής. Αντίθετα, αν επιλεγθεί μία πιο ρεαλιστική θεωρητική προσέγγιση η απάντηση που θα δοθεί θα καταλήξει στο ότι είναι μία πρόκληση που θα οδηγήσει αναπόφευκτα στην σύγκρουση.

Για τον λόγο αυτό επιλέχθηκε ως θεωρητικό πλαίσιο της εργασίας ο αναλυτικός εκλεκτικισμός, καθώς μέσα από τον διάλογο της ρεαλιστικής και νεοφιλελεύθερης προσέγγισης θα αναλυθεί πιο σφαιρικά ο ρόλος της Κίνας στη Μέση Ανατολή. Ο αναλυτικός εκλεκτικισμός, λοιπόν, δεν αποτελεί νέα θεωρητική προσέγγιση αλλά δίνει την δυνατότητα συγκερασμού δύο ή παραπάνω θεωριών με σκοπό να εξετάσει την αλληλεπίδραση των διαφορετικών αιτιολογικών παραγόντων.¹ Οι μέχρι τώρα «παραδοσιακές» θεωρητικές προσεγγίσεις εστιάζουν σε συγκεκριμένες οπτικές γωνίες με αποτέλεσμα να μην καλύπτουν σφαιρικά ένα ερώτημα. Ο ρεαλισμός αφενός εστιάζει στην πολιτική και την στρατιωτική ισχύ περιθωριοποιώντας παράγοντες όπως η οικονομία. Αφετέρου ο φιλελευθερισμός εστιάζει στην οικονομία και την αλληλεξάρτηση παραγκωνίζοντας την στρατιωτική ισχύ. Επιπλέον κίνητρο για την επιλογή του αναλυτικού εκλεκτικισμού αποτελεί το γεγονός ότι οι εκ δυσμών εμπνευσμένες θεωρίες των διεθνών σχέσεων δεν συνάδουν πλήρως με τις εξελίξεις στην Κίνα. Συνεπώς ο αναλυτικός εκλεκτικισμός δύναται να επεξηγήσει καλύτερα αυτό το πολύπτυχο και φιλόδοξο όραμα της Κίνας.

Συγκεκριμένα, για τη νεοφιλελεύθερη προσέγγιση επιλέχθηκε η θεωρία του Joseph Nye περί ήπιας ισχύος καθώς δύναται να εξηγήσει την εξωτερική πολιτική που εφαρμόζει η Κίνα στην Μέση Ανατολή. Σύμφωνα λοιπόν με την θεωρία αυτή η σύγχρονη περίοδος των διεθνών σχέσεων διαφοροποιείται από το παρελθόν καθώς η χρήση της ισχύος είναι πιο κοστοβόρα από ότι στο παρελθόν, με αποτέλεσμα τα κράτη να ψάχνουν εναλλακτικούς τρόπους δράσης. Η επικοινωνία, η αλληλεξάρτηση, η οικονομία, οι επιχειρήσεις, το εμπόριο και η ενέργεια αποτελούν πλέον αναπόσπαστα κομμάτια της ήπιας ισχύος.² Για την ρεαλιστική προσέγγιση επιλέχθηκε η θεωρία του Mearsheimer, του εμπνευστή του επιθετικού ρεαλισμού. Βασική παραδοχή της θεωρίας αυτής είναι ότι τα κράτη επιθυμούν να γίνουν μια ηγεμονία και να κατισχύσουν των υπολοίπων.³

Η Μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για την εκπόνηση της παρούσας εργασίας είναι κυρίως ποιοτική, δηλαδή συλλέχθηκαν μη ποσοτικά στοιχεία με σκοπό την επαγωγή συμπεράσματος για τον ρόλο της Κίνας στην Μέση Ανατολή.⁴ Ωστόσο, σε σημαντικά ζητήματα οικονομικού ενδιαφέροντος συλλέχθηκαν επίσης και ποσοτικά στοιχεία χρήσιμα για να αντιληφθεί κανείς το μέγεθος των συναλλαγών. Τα δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν αντλήθηκαν από δευτερογενείς πηγές όπως επιστημονικά άρθρα και άρθρα έγκριτων εφημερίδων.

¹ Συλλογικό έργο (2018): «Ένας αιώνας διεθνών σχέσεων, 1919-2019» Κεφάλαιο 48 Τσαρδανίδης Χαράλαμπος: «Από τις ολιστικές θεωρητικές προσεγγίσεις των «μεγάλων συζητήσεων» στον Αναλυτικό Εκλεκτικισμό.» σελ. 520

² Nye, J. S. (1990). «Soft Power». *Foreign Policy*, 80, 153–171. Σελ 158. <https://doi.org/10.2307/1148580>

³ Mearsheimer the Tragedy of Great Powers

⁴ Pritha Bhandari (19/6/2020): «An introduction to qualitative research» <https://www.scribbr.com/methodology/qualitative-research/> (ανακτήθηκε 19/10/2021)

Η ανάλυση που επιλέχθηκε για την παρούσα εργασία είναι περιπτωσιολογική. Κατ' αυτόν τον τρόπο επιλέχθηκαν ως καταλληλότερες περιπτώσεις η Σαουδική Αραβία, το Ιράν και η Τουρκία. Οι λόγοι που οδήγησαν σε αυτή την επιλογή είναι πολλοί. Πρώτον, οι χώρες αυτές δέχονται σημαντικό ποσοστό κινεζικών επενδύσεων και έχουν σημαντικό ρόλο στο Νέο Δρόμο του Μεταξιού. Ταυτόχρονα οι χώρες αυτές αποτελούν σημαντικές αγορές σύμφωνα με τα στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας και άρα είναι προσοδοφόρες για εξαγωγή κινεζικών προϊόντων.⁵ Επιπροσθέτως, οι τομείς διμερούς συνεργασίας με το Πεκίνο καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα: τηλεπικοινωνίες, υποδομές, μεταφορές και ορυκτά καύσιμα. Συνεπώς, η Κίνα δύναται να ασκήσει σε αυτές επιρροή μέσω των επενδύσεων ως εργαλείο ήπιας ισχύος. Κατ' αυτό τον τρόπο μπορεί να ενισχυθεί η αλληλεξάρτηση τους όπως τονίζει η φιλελεύθερη προσέγγιση.

Δεύτερον, οι τρεις χώρες αποτελούν σημαντικούς περιφερειακούς παίκτες της περιοχής που διαμορφώνουν την πολιτική σκηνή της Μέσης Ανατολής και εμπλέκονται σε πολέμους χωρίς όμως να έχουν πόλεμο στα εδάφη τους. Άρα, η καθεμία από αυτές τις χώρες έχει τους δικούς της σκοπούς στην ατζέντα της ενώ ενδιαφέρον παρουσιάζουν και οι διμερείς σχέσεις ανάμεσα σε αυτά τα τρία κράτη. Ωστόσο, οι πολιτικοί και στρατηγικοί στόχοι των κρατών αυτών μπορούν να έχουν ως αποτέλεσμα την ρήξη με την Κίνα όπως θα συμπεραίνει η ρεαλιστική προσέγγιση. Επιπλέον, οι μεταξύ τους έριδες μέχρι στιγμής αποδεικνύουν ότι η στάση που τηρεί το Πεκίνο στην περιοχή είναι ουδέτερη καθώς δεν παίρνει θέση υπέρ του ενός ή του άλλου, όμως είναι αμφίβολο κατά πόσο μακροπρόθεσμα η κινεζική ηγεσία θα μπορεί να εμείνει στη στάση αυτή. Εκτός αυτών, οι χώρες αυτές βρίσκονται στις πρώτες τριάντα χώρες βάσει ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, με τη Σαουδική Αραβία στην 19^η θέση, την Τουρκία στην 20^η και το Ιράν στην 26^η.⁶

Τρίτον, κάθε μία από τις χώρες αυτές έχουν διαφορετικό επίπεδο συνεργασίας με τις ΗΠΑ. Η μεν Τουρκία αποτελεί μέλος του βορειοατλαντικού συμφώνου, η Σαουδική Αραβία διατηρεί φίλιες σχέσεις ενώ τέλος το Ιράν βρίσκεται σε προφανή ρήξη με την Ουάσιγκτον. Κατ' αυτό τον τρόπο δύναται να παρουσιασθεί κατά πόσο επηρεάζει τις σχέσεις κρατών της Μέσης Ανατολής με την Κίνα ο παράγοντας των ΗΠΑ.

⁵ World Bank: Households and NPISHs Final consumption expenditure
https://data.worldbank.org/indicator/NE.CON.PRVT.CD?name_desc=false&year_high_desc=true (ανακτήθηκε: 27/11/2021)

⁶ International Monetary Fund (4/2021). World Economic Outlook Database.
<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2021/April/weo-report?> (ανακτήθηκε 6/12/2021).

1.4 Βιβλιογραφική Επισκόπηση

Η άνοδος της Κίνας αποτελεί ένα θέμα της επικαιρότητας που απασχολεί πολλούς μελετητές. Έχουν γραφτεί αρκετά βιβλία με σκοπό να ερμηνεύσουν τις αλλαγές που θα επέλθουν με την άνοδο της Κίνας στο status quo των Διεθνών Σχέσεων. Κατ' αυτόν τον τρόπο έχουν χρησιμοποιηθεί όλες οι θεωρίες του φάσματος του ρεαλισμού, του φιλελευθερισμού και του κονστρουκτιβισμού με σκοπό να αναλύσουν το φαινόμενο αυτό (Α. Γκόφας, Ν. Τζιφάκης).⁷ Ωστόσο, υπάρχουν και μελετητές που αμφισβάζουν ότι η Κίνα θα γίνει υπερδύναμη θεωρώντας ότι η οικονομική της μεγέθυνση έχει ένα όριο και άρα δεν θα αποκτήσει την πρωτοκαθεδρία (Dibb, P., & Lee, J., 2014).⁸ Μάλιστα κάποιοι μελετητές διερωτώνται αν η Κίνα θα γίνει η επόμενη Ιαπωνία, καθώς τον προηγούμενο αιώνα απασχόλησε τη διεθνή κοινότητα η άνοδος της Ιαπωνίας, η οποία ωστόσο έληξε άδοξα το 1991. (Smith, R. C. 2016).⁹

Σημαντικό ρόλο στην ανάδυση της Κίνας ως νέα παγκόσμια δύναμη έχει η κινεζική ήπια ισχύς και το brand που δημιουργεί η Κίνα με σκοπό να αυξήσει την ισχύ της με το να γίνεται πιο ελκυστική στον κόσμο.¹⁰ Η πρωτοβουλία «Μία Ζώνη, Ένας Δρόμος» προσλαμβάνεται από πολλούς ως ευκαιρία ενώ έχει υποστηριχτεί από ότι η εξωτερική πολιτική της Κίνας έχει ως στόχο την δημιουργία μιας «παγίδα χρέους».¹¹ Δηλαδή η Κίνα προβαίνει σε χορήγηση υπέρογκων δανείων γνωρίζοντας ότι τα κράτη δεν θα μπορέσουν να τα αποπληρώσουν και άρα θα πέσουν στην παγίδα αυτή με αποτέλεσμα ο δανειστής τους να αποκτήσει πρωτοκαθεδρία εντός της χώρας με αποτέλεσμα ο οφειλέτης να μην μπορεί να ασκήσει αυτόνομη πολιτική. Ωστόσο ο κίνδυνος αμβλύνεται εάν ο οφειλέτης διατηρεί εμπορικές σχέσεις με πολλά κράτη και όχι μόνο την Κίνα (Jakub Klepek, 2021).¹²

Κάποιοι μελετητές τονίζουν το κινεζικό εγχείρημα OBOR έχει κυρίως μια ευρασιατική αντίληψη, εστιάζει δηλαδή κυρίως στην διασύνδεση Ευρώπης Ασίας αφήνοντας στο περιθώριο άλλες περιοχές. (Yilmaz S, Changming L and Liu C, 2018).¹³ Εξ αυτού συνάγεται ότι η Μέση Ανατολή έχει σημαντικό ρόλο στο Νέο Δρόμο του Μεταξιού ως γέφυρα μεταξύ Κίνας και Ευρώπης. Επιπροσθέτως, η παρουσία της Κίνας στην Μέση Ανατολή αντιδιαστέλλεται με την σταδιακή απομάκρυνση της Αμερικής από την περιοχή, αλλά και γενικότερα οι μελετητές

⁷ Γκόφας Α. & Τζιφάκης Ν. (2017). Θεωρητικές προβολές στη Διεθνή Πολιτική. Εκδόσεις Πεδίο.

⁸ Dibb, P., & Lee, J. (2014). Why China Will Not Become the Dominant Power in Asia. *Security Challenges*, 10(3), 1–22. <http://www.jstor.org/stable/26465443>

⁹ Smith, R. C. (2016). Is China the Next Japan? *The Independent Review*, 21(2), 275–298.

<http://www.jstor.org/stable/43999695>

¹⁰ Cutchin James (1/10/2018). How China is Building its soft power. USC Center of Public Diplomacy. <https://uscpublicdiplomacy.org/blog/how-china-building-its-soft-power> (ανακτήθηκε 2/12/2021).

¹¹ Washington Post (27/8/2018). Opinion: China's debt traps around the world are a trademark of its imperialist ambitions. <https://www.washingtonpost.com/news/global-opinions/wp/2018/08/27/chinas-debt-traps-around-the-world-are-a-trademark-of-its-imperialist-ambitions/> (ανακτήθηκε 15/11/2021).

¹² Klepek Jakub (22/1/2021). Contemporary China-Turkey Relations. Institute of New Europe. <https://ine.org.pl/en/contemporary-china-turkey-relations/> (ανακτήθηκε 5/11/2021).

¹³ Yilmaz S, Changming L and Liu C (2018). China's 'Belt and Road' strategy in Eurasia and EuroAtlanticism. *Europe-Asia Studies* 70(2): 252–276.

θεωρούν ότι το Πεκίνο εκλαμβάνεται ως μια νέα ανανεωτική δύναμη κατ' αντιδιαστολή των δυτικών δυνάμεων (Kodmani Bassma, 2021).¹⁴ Βέβαια πρέπει να τονιστεί ότι υπάρχουν και άλλοι διεθνείς δρώντες που δραστηριοποιούνται στη Μέση Ανατολή, μεταξύ των οποίων η ΕΕ, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ιαπωνία, η Ινδία και η Ν. Κορέα, υπάρχει όμως περισσότερο ενδιαφέρον για την παρουσία της Κίνας επειδή αποτελεί αντίπαλο των ΗΠΑ (Mercy A. Kuo, 2021).¹⁵

Βέβαια η Κίνα ενδιαφέρεται κυρίως για την οικονομική της παρουσία στην περιοχή και όχι την στρατιωτική. Τα οικονομικά κυρίως ενδιαφέροντα της Κίνας έχουν ως αποτέλεσμα να χαρακτηρίζεται η πολιτική της Κίνας στην Μέση Ανατολή ως ομορτοουνιστική. (Kodmani Bassma, 2021), (Lons and others, 2019). Επιπλέον, προβληματισμό δημιουργεί και το γεγονός ότι φέρεται η Κίνα να στηρίζει τα απολυταρχικά καθεστώτα λανσάροντας ένα νέο μοντέλο τον συνδυασμό δηλαδή οικονομικής ανάπτυξης και πολιτικής απολυταρχίας (Kodmani Bassma, 2021).

Πάντως με τον έναν ή με τον άλλον τρόπο στην μελέτη της περιοχής της Μέσης Ανατολής θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και ο παράγοντας της Κίνας (Lons and others, 2019).¹⁶ Η εργασία αυτή ωστόσο δεν θα εστιάσει στην δυτική σκοπιά επί του θέματος αλλά στο πως εκλαμβάνουν οι ίδιες οι χώρες της Μέσης Ανατολής την άνοδο της Κίνας και τι αντίκτυπο έχει η άνοδος αυτή στην διαπραγμάτευση και στην θέση τους στη διεθνή σκηνή. Πλέον, η Κίνα εμφανίζεται ως ένας δεύτερος πόλος και άρα ως εναλλακτική επιλογή συνεργασίας. Έτσι θα εξεταστούν τρεις διαφορετικές περιπτώσεις χωρών με σκοπό να αναλυθούν οι διμερείς τους σχέσεις με το Πεκίνο.

¹⁴ Kodmani Bassma (18/5/2021). Au Moyen-Orient, la Chine garantit aux dictateurs la longévité” Institute Moutaigne. <https://www.institutmontaigne.org/blog/au-moyen-orient-la-chine-garantit-aux-dictateurs-la-longevite> (ανακτήθηκε 16/11/2021).

¹⁵ The diplomat (16/9/2021). The Gulf States in China-US Rivalry <https://thedi diplomat.com/2021/11/the-gulf-states-in-china-us-rivalry/> (ανακτήθηκε 6/12/2021).

¹⁶ Camille Lons, Jonathan Fulton, Degang Sun, Naser Al-Tamimi (2019). China’s Great Game in the Middle East” European Council of Foreign Relations.

2. Η άνοδος της Κίνας και η γεωστρατηγική σημασία της Μέσης Ανατολής

2.1 Η άνοδος της Κίνας και η πρωτοβουλία Μία Ζώνη ένας δρόμος

Η Κίνα τα τελευταία χρόνια έχει καταφέρει μία αλματώδη πρόοδο έχοντας κατακτήσει την δεύτερη θέση των χωρών βάσει ονομαστικού ΑΕΠ. Ως νεοαναδειχθείσα δύναμη και καθώς σκοπεύει να εδραιώσει την παρουσία της στο διεθνές στερέωμα έχει δείξει την προτίμηση της προς την ήπια ισχύ παρά την σκληρή ισχύ.¹⁷

Αυτό εμφανίζεται από την πρωτοβουλία¹⁸ «Μία Ζώνη Ένας Δρόμος» (yi dai yi lu, 一帶一路)¹⁹ που αποτελεί απαύγασμα της εξωτερικής πολιτικής του Κινέζου Προέδρου Σι Τζινπιν (Xi Jin Ping, 习近平)²⁰ και ανακοινώθηκε για πρώτη φορά το 2013, την ίδια χρονιά που ανακοινώθηκε η οικονομική αναδιοργάνωση της χώρας.²¹ Σκοπός του OBOR είναι να προάγει το διεθνές εμπόριο και να αυξήσει την εξωστρέφεια της Κίνας. Το πλάνο για τον Νέο Δρόμο του Μεταξίου περιλαμβάνει την δημιουργία νέων υποδομών, όπως σιδηροδρομικών γραμμών και λιμανιών που θα ενώνουν την Κίνα με την Κεντρική Ασία, την Μέση Ανατολή και την Ευρώπη.²² Συγκεκριμένα, το εγχείρημα αυτό αποτελείται από έναν χερσαίο διάδρομο που ονομάζεται «Ζώνη» και έναν θαλάσσιο που ονομάζεται «Δρόμος»²³, ενώ συζητείται και η δημιουργία ενός «παγωμένου» Δρόμου του Μεταξίου.²⁴ Μέσω αυτής της πρωτοβουλίας η Κίνα θέλει να ενισχύσει τον ρόλο της στη διεθνή σκηνή.

¹⁷ International Monetary Fund: World Economic Outlook Database: Report for Selected Countries and Subjects: October 2020. <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2020/October/weo-report> (ανακτήθηκε 24/2/2021).

¹⁸ Η χρήση της λέξης πρωτοβουλία είναι προσεκτικά επιλεγμένη από την κινεζική ηγεσία ώστε να μην εκλαμβάνεται ως στρατηγική.

¹⁹ Στην αγγλόφωνη βιβλιογραφία χρησιμοποιούνται διαζευκτικά οι όροι Belt and Road Initiative, One Belt One Road, Silk Road Economic Belt και οι συντομογραφίες BRI, B&R και OBOR. Ο όρος New Silk Road Initiative χρησιμοποιείται αναφέρεται σε μία πρωτοβουλία των ΗΠΑ που έλαβε χώρα το 2011 με σκοπό την ενίσχυση της αμερικανικής παρουσίας στην κεντρική Ασία. Ο όρος New Silk Road δύναται να αναφέρεται τόσο στην αμερικανική όσο και στην κινεζική πρωτοβουλία αλλά και στην «Ευρασιατική Χερσαία Γέφυρα», σιδηροδρομικό έργο που ενώνει την Ρωσία με την Άπω Ανατολή. Στην ελληνόφωνη βιβλιογραφία χρησιμοποιούνται κυρίως οι όροι Νέος Δρόμος του Μεταξίου ή «Μία Ζώνη, Ένας Δρόμος».

²⁰ Η παρούσα εργασία αποδίδει τα κινεζικά ονόματα με ελληνικούς χαρακτήρες όσο το δυνατόν εγγύτερα στην κινεζική προφορά καθώς η χρήση λατινικών χαρακτήρων (πινγιν) υπόκειται σε κανόνες προφοράς που δεν είναι οικείοι στον μέσο αναγνώστη, παρόλταυτα παρατίθενται σε παρενθέσεις το πινγιν και τα ιδεογράμματα για λόγους πληρότητας και αποφυγής παρανοήσεων.

²¹ Council for Security Cooperation in the Asia Pacific (2018) Belt and road initiative.

²² Meidan Michal & Patey Luke (2016): “The challenges facing China’s Belt and Road Initiative” Danish Institute for International Studies.

²³ Garlick Jeremy (2020): “The Regional Impacts of China’s Belt and Road Initiative” Journal of Current Chinese Affairs 2020, Vol. 49(1) 3–13.

²⁴ Xinhua (25/6/2020). What is Ice Silk Road? <https://en.imsilkroad.com/p/312973.html> (ανακτήθηκε 25/10/2021).

Το 2014 η Κίνα δημιούργησε το ταμείο του Δρόμου του Μεταξιού όπου διέθεσε 40 δις δολάρια για την ανάπτυξη των υποδομών της κεντρικής Ασίας. Στη συνέχεια, την επόμενη χρονιά το Πεκίνο προχώρησε στην ίδρυση της Ασιατικής Τράπεζας επενδύσεων για υποδομές (αγγλικά: Asian Infrastructure Investment Bank), με σκοπό την χρηματοδότηση υποδομών στην Ασία. Ουσιαστικά, η κινεζική κυβέρνηση προωθεί τον Νέο Δρόμο του Μεταξιού ως τρόπο αμοιβαίας συνεργασίας μεταξύ της Κίνας και του υπόλοιπου κόσμου χάρη στο οποίο όλοι θα ωφεληθούν. Το Πεκίνο προβλέπει τη συμμετοχή 65 χωρών, οι οποίες θα καλύπτουν το 40% του Παγκόσμιου ΑΕΠ, ενώ υπολογίζει να δαπανήσει 40 δις δολάρια για την υλοποίηση αυτού του μεγαλόπνοου σχεδίου.

Το 2015 συμφωνήθηκε το σχέδιο δράσης για τον Νέο Δρόμο του Μεταξιού με τη συνεργασία τριών υπουργείων: του υπουργείου εξωτερικών, του υπουργείου εμπορίου και του υπουργείου εθνικής ανάπτυξης,²⁵ οπότε και δημοσιεύθηκε το πρώτο σχέδιο δράσης με ονομασία «Όραμα και δράση στην συμμετοχική οικοδόμηση της οικονομικής ζώνης του δρόμου του μεταξιού και του Θαλάσσιου δρόμου του μεταξιού του 21^{ου} αιώνα».²⁶ Οι αξίες στις οποίες φιλοδοξούν να βασιστεί αυτό το εγχείρημα είναι ο πολιτικός συντονισμός, η διασυνδεσιμότητα των εγκαταστάσεων, το απαρακώλυτο εμπόριο, η οικονομική ενσωμάτωση και οι δεσμοί μεταξύ των ανθρώπων, ο πολυπολιτισμός και η πολιτισμική ποικιλομορφία. Επιπλέον, στο έγγραφο αυτό αναφέρεται στην ανισότητα της ανάπτυξης μεταξύ των κρατών αλλά και η δυσκολία ανάκαμψης της οικονομίας των κρατών που επηρεάστηκαν από την οικονομική κρίση. Με τον τρόπο το εγχείρημα του Νέου Δρόμου του Μεταξιού εμφανίζεται ως ευκαιρία για όλα τα κράτη που θα συνεργαστούν καθώς λαμβάνει υπόψη το συμφέρον της παγκόσμιας κοινότητας και προάγει την δημιουργία αμοιβαίων κερδών. Με άλλα λόγια το BRI παρουσιάζεται ως ένα παίγνιο θετικού αθροίσματος.²⁷

Το ενδιαφέρον που παρουσιάζει το OBOR, βάσει των ως άνω, έγκειται στο γεγονός ότι εφαρμόζει την φιλελεύθερη ρητορική της θετικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών αλλά και των ανθρώπων, της αμοιβαίας οικονομικής ανάπτυξης και αλληλεξάρτησης. Στο εγχείρημα αυτό φαίνεται ότι δεν υπάρχει λόγος για ανταγωνισμό πολλώ μάλλον για πολεμικές συγκρούσεις. Με τον τρόπο αυτό η Κίνα δημιουργεί ένα brand συνώνυμο της ανάπτυξης και της ειρήνης για να προωθήσει την εικόνα της και να γίνει αποδεκτό το εγχείρημα της. Με άλλα λόγια χρησιμοποιεί την δημόσια διπλωματία για να αυξήσει την επιρροή της στην υφήλιο και να ενισχύσει την παρουσία της στις διάφορες περιοχές. Συνεπώς, η Κίνα δεν θέλει να χρησιμοποιήσει τον εξαναγκασμό αλλά να δημιουργήσει μία εικόνα τόσο ελκυστική για την ίδια που τα υπόλοιπα κράτη να θέλουν να συνεργαστούν μαζί της. Η σημασία που έχει για το Πεκίνο η δημιουργία ενός θελκτικού brand φαίνεται και από τα χρήματα που δαπανά, ποσό το οποίο αγγίζει τα 10 δισεκατομμύρια δολάρια κατ' έτος.²⁸ Ωστόσο, το χαρακτηριστικό του κινεζικού brand είναι ότι

²⁵ Ό.π

²⁶ Fulton, J. (2019). China's MENA presence. In China's Changping role in the middle east (pp. 2–9). Atlantic Council. <http://www.jstor.org/stable/resrep20938.4>

²⁷ Belt and Road Forum for International Cooperation (10/4/2017): Vision and actions on jointly building Belt and Road <http://2017.beltandroadforum.org/english/n100/2017/0410/c22-45.html> (ανακτήθηκε 19/10/2021)

²⁸ The economist (25/2/2017). China is spending billions to make the world love it (ανακτήθηκε 2/12/2021) <https://www.economist.com/china/2017/03/23/china-is-spending-billions-to-make-the-world-love-it>.

επιβάλλεται από την κυβέρνηση και όχι από τους πολίτες.²⁹ Γεγονός που επιβεβαιώνει ότι πίσω από αυτή την δαπανηρή προσπάθεια υπάρχει μία σκοπιμότητα.

Σε συνέχεια του σχεδίου δράσεως που αναγέρθηκε ως άνω, την ίδια χρονιά, η Κίνα φιλοξένησε ένα Ευρασιατικό συνέδριο στην πόλη Chongching όπου παρουσίασε το σχέδιο της δημιουργίας έξι οικονομικών διαδρόμων με αφετηρία την Κίνα και κατεύθυνση την υπόλοιπη Ευρασία και την περιοχή του Ινδικού Ωκεανού.³⁰ Το 2017 ο Κινέζος πρόεδρος προσκάλεσε και άλλα κράτη που ενδιαφέρονται να συμμετάσχουν στην πρωτοβουλία αυτή.³¹ Κύριος σκοπός της Κίνας είναι να διευκολύνει και να επιταχύνει τη διοχέτευση των προϊόντων της προς τον υπόλοιπο κόσμο μέσω ενός σύγχρονου δικτύου μεταφορών. Επίσης μακροπρόθεσμος στόχος της είναι να ενισχύσει και να διεθνοποιήσει το εθνικό της νόμισμα renminbi.³² Το Πεκίνο προωθεί το OBOR ως μία «win-win» ευκαιρία που θα ενισχύσει τη φιλία, την ειρήνη και τη σταθερότητα ξεκινώντας μία νέα εποχή για τις διεθνείς σχέσεις.³³ Μακροπρόθεσμα, η υλοποίηση αυτού του φιλόδοξου σχεδίου δύναται να δώσει πρωταγωνιστικό ρόλο στην Κίνα στην περιοχή της Ευρασίας αλλά και του ινδικού ωκεανού, στην περιοχή δηλαδή που κατοικεί ο μισός ανθρώπινος πληθυσμός και κατέχει το ¼ του παγκόσμιου ΑΕΠ.³⁴

Ταυτόχρονα με τον χερσαίο δρόμο του μεταξιού η Κίνα φιλοδοξεί να δημιουργήσει έναν αντίστοιχο θαλάσσιο δρόμο, καθώς θεωρεί τον 21ο αιώνα ως τον αιώνα των ωκεανών. Μάλιστα για να υπολογίσει το κέρδος που αποκομίζει από τις θαλάσσιες δραστηριότητες όπως είναι οι θαλάσσιες μεταφορές και η εκμετάλλευση θαλάσσιων πόρων χρησιμοποιεί τον δείκτη «θαλάσσιου ΑΕΠ», ο οποίος το 2016 αποτελούσε το 9,5% του συνολικού ΑΕΠ της χώρας. Το γεγονός αυτό καταδεικνύει την σημασία του Θαλάσσιου Δρόμου του Μεταξιού για την οικονομία της Κίνας και εξηγεί τον λόγο για τον οποίο η Κίνα είναι διατεθειμένη να προβεί σε μεγάλες επενδύσεις στο εξωτερικό, καθώς με τον τρόπο αυτό θα ενισχύσει την παρουσία της στις θάλασσες. Για να καταστεί ναυτική δύναμη η Κίνα ενισχύει την μπλε οικονομία, η οποία θα προαχθεί μέσω του Θαλάσσιου Δρόμου του Μεταξιού. Επιπλέον, η μεγέθυνση της μπλε οικονομίας συνεπάγεται ισχυρό ναυτικό, ανάπτυξη θαλάσσιας τεχνολογίας και προστασία του υδάτινου περιβάλλοντος. Με τον τρόπο αυτό η Κίνα από περιφερειακή ναυτική δύναμη επιδιώκει να καταστεί παγκόσμια ναυτική δύναμη. Την ίδια στιγμή, η ενίσχυση της ναυτικής δύναμης της Κίνας εξυπηρετεί τις κινεζικές φιλοδοξίες, βάσει των οποίων η Κίνα θα καταστεί παγκόσμια δύναμη έως το 2050 τόσο ως προς την ισχύ της όσο και ως προς την παγκόσμια επιρροή της. Άρα, ο Θαλάσσιος Δρόμος του Μεταξιού εξυπηρετεί όχι μόνο την αύξηση της οικονομικής ισχύος της Κίνας δια μέσου της ενίσχυσης του εμπορίου αλλά και την δημόσια διπλωματία.³⁵

Φυσικά, η υλοποίηση ενός τόσο φιλόδοξου σχεδίου έγκειται αφενός στην ικανότητα της Κίνας να θέσει σε εφαρμογή αλλά και αφετέρου στην αποδοχή από τις υπόλοιπες χώρες. Μέχρι

²⁹ Cutchin James (1/10/2018) How China is Building its soft power. USC Center of Public Diplomacy <https://uscpublicdiplomacy.org/blog/how-china-building-its-soft-power> (ανακτήθηκε 2/12/2021).

³⁰ Fulton, J. (2019). Ο.π.

³¹ Tzogopoulos, G. (2017): Greece, Israel, and China's "Belt and Road" Initiative (Begin-Sadat Center for Strategic Studies. Σελ. 7.

³² Xinhua (28/5/2018). Optimism towards Belt and Road boosts renminbi internationalization: report http://www.xinhuanet.com/english/2018-05/28/c_137212825.htm (ανακτήθηκε: 1/2/2021).

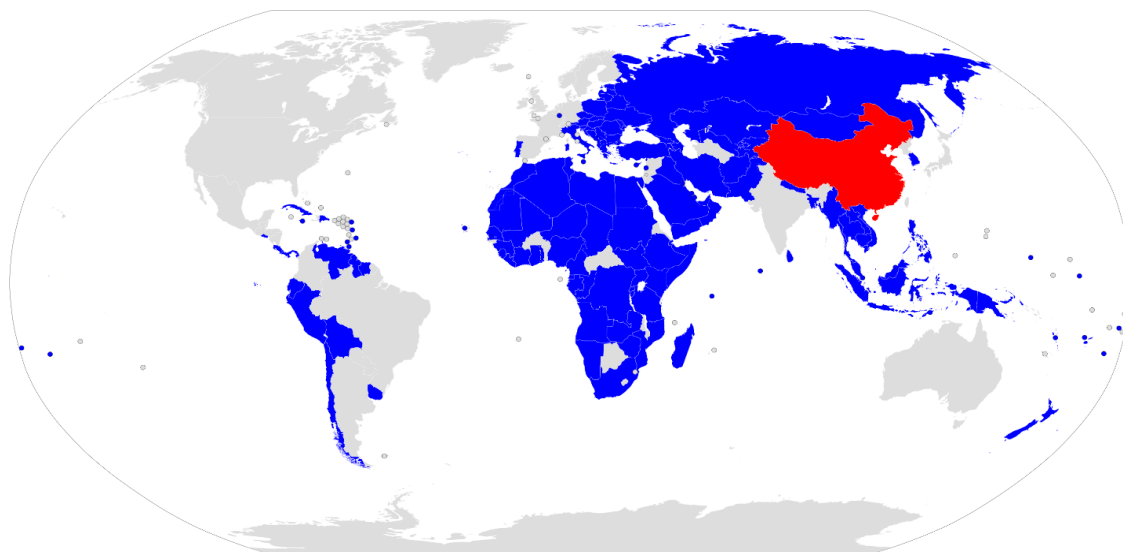
³³ Tzogopoulos, G. (2017). 9

³⁴ Jonathan Fulton (2019) ό.π.

³⁵ Duchâtel Mathieu & Duplaix Alexandre Sheldon (2018). Blue China: Navigating the maritime silk road to Europe. European Council on Foreign Relations.

στιγμής η ρητορική περί συνεργασίας «win-win» έχει δημιουργήσει θετικό κλίμα στις υπόλοιπες χώρες. Κατ' αυτό τον τρόπο το Πεκίνο ενισχύει τις σχέσεις του, συνάπτει συμφωνίες και αναβαθμίζει τις συνεργασίες του σε συνεργασίες στρατηγικής κατανόησης (comprehensive strategic partnership).³⁶

Πρέπει να σημειωθεί ότι ο Νέος Δρόμος του Μεταξιού δεν αντιβαίνει στην εξωτερική πολιτική που ακολούθησε η Κίνα αφότου πέρασε από την περίοδο της εσωστρέφειας στην εξωστρέφεια, αλλά είναι ένας τρόπος συστηματοποίησης των ενεργειών της Κίνας και δημιουργίας μίας ρητορικής πλαισίου που περικλείει όλες τις διεθνείς συνεργασίες της. Όσον αφορά την παρουσία της Κίνας στην Μέση Ανατολή αυτή υπήρχε καθώς η έντονη βιομηχανοποίηση της πρώτης δημιούργησε την ανάγκη για συνεχή τροφοδότηση πετρελαίου αλλά και φυσικού αερίου. Η έλευση του εγχειρήματος OBOR αποτελεί έναν επιπλέον λόγο για να αυξήσει το Πεκίνο την παρουσία του στην Μέση Ανατολή μέσω των επενδύσεων, των υποδομών και της επιχειρηματικότητας.



*Χάρτης 1: Χώρες με τις οποίες η Κίνα έχει υπογράψει συνεργασία στο πλαίσιο του OBOR.
Πηγή: Βικιπαίδεια*

³⁶ Jonathan Fulton (2019) ό.π.

Όσον αφορά τον ρόλο της Κίνας στην Μέση Ανατολή πρέπει να αναφερθεί ότι ήδη πριν την ανακοίνωση του Νέου Δρόμου του Μεταξίου το Πεκίνο είχε αντιληφθεί ότι έχει συμφέροντα στην πλούσια σε πετρελαϊκά κοιτάσματα περιοχή. Οι διμερείς σχέσεις βασίζονται κυρίως στη συνεργασία και αφορούν ένα ευρύτερο πλέγμα διαφορετικών τομέων συνεργασίας με κυριότερο αυτόν της ενέργειας καθώς χώρες της Μέσης Ανατολής παρέχουν στην Κίνα μεγάλες ποσότητες πετρελαίου,³⁹ το οποίο είναι απαραίτητο για την κινεζική βιομηχανία. Συγκεκριμένα, το 2015 η Κίνα έγινε ο πρώτος εισαγωγέας ενέργειας παγκοσμίως, την ίδια στιγμή πάνω από το ήμισυ της προμήθειας της προέρχεται από χώρες της Μέσης Ανατολής.

Πλέον, με την παρουσίαση της πρωτοβουλίας «Μία Ζώνη, Ένας Δρόμος» η Κίνα βλέπει τις χώρες της Μέσης Ανατολής ως μέρος του εγχειρήματος αυτού καθώς μέσω αυτής τα κινέζικα προϊόντα θα καταφθάνουν γρηγορότερα στην Ευρώπη. Ταυτόχρονα, οι περισσότερες χώρες της περιοχής διαθέτουν ευάριθμο πληθυσμό που σε συνδυασμό με τα αυξημένα έσοδα που αποκομίζουν πολλές χώρες από την παραγωγή πετρελαίου έχουν καταστήσει την Μέση Ανατολή μια ξεχωριστή και δυναμική αγορά για τα κινέζικα προϊόντα. Επιπροσθέτως, η έλλειψη υποδομών και μεγάλης τεχνολογικής εξέλιξης σε πολλές χώρες της Μέσης Ανατολής έχει δημιουργήσει το κατάλληλο κλίμα για τις κινεζικές επενδύσεις. Το 2016 η Κίνα έγινε ο κυρίαρχος ένα επενδυτής στην Μέση Ανατολή.⁴⁰ Εκτός αυτών, η Κίνα πρόκειται να δραστηριοποιηθεί στον τομέα των τηλεπικοινωνιών αλλά και 5G στην περιοχή δημιουργώντας αυτό που χαρακτηρίζει ως «Ψηφιακό Δρόμο του Μεταξίου».⁴¹ Τέλος, η πανδημία του κορωνοϊού έδωσε την ευκαιρία στο Πεκίνο να αναπτύξει την διπλωματία του εμβολιασμού στηρίζοντας τις υπόλοιπες χώρες σε αυτή την δύσκολη στιγμή και δείχνοντας για άλλη μια φορά το καλό της πρόσωπο.⁴²

Βάσει των ως άνω είναι φανερό ότι η Κίνα προσβλέπει κατά κύριο λόγο στην οικονομική συνεργασία. Άλλωστε, στο ζήτημα της ασφάλειας είναι εφησυχασμένη καθώς στηρίζεται στην παρουσία άλλων δυνάμεων στην περιοχή με κυριότερη τις ΗΠΑ.⁴³ Άλλωστε, βασικό χαρακτηριστικό της κινεζικής εξωτερικής πολιτικής αποτελεί το γεγονός ότι το Πεκίνο δεν έχει εμπλακεί σε καμία από τις πολυάριθμες συγκρούσεις της περιοχής, διατηρώντας ουδέτερη στάση. Η στάση αυτή δίνει τη δυνατότητα στους κινέζους ιθύνοντες να συνεργάζονται με χώρες που είναι ανταγωνιστικές μεταξύ τους.⁴⁴ Ωστόσο, το πρόβλημα που έχει να αντιμετωπίσει η Κίνα είναι η αστάθεια της περιοχής.⁴⁵ Μακροπρόθεσμα η ρητορική περί μη επέμβασης και ουδετερότητας μπορεί να αποτελέσει δαμόκλειο σπάθη για την Κίνα.

Άλλη μία παράμετρος της κινεζικής εξωτερικής πολιτικής στην Μέση Ανατολή έχει πολιτικές προεκτάσεις, καθώς η Κίνα επιζητά να αναδυθεί ως παγκόσμια υπερδύναμη

³⁹ World Exports. Top 15 Crude Oil Suppliers to China. <https://www.worldstopexports.com/top-15-crude-oil-suppliers-to-china/> (ανακτήθηκε 14/10/2021).

⁴⁰ Camille Lons, Jonathan Fulton, Degang Sun, Naser Al-Tamimi (2019) ό.π.

⁴¹ The diplomat (13/4/2021). China's digital silk road grows with 5g in the middle east <https://thediplomat.com/2020/12/chinas-digital-silk-road-grows-with-5g-in-the-middle-east/> (ανακτήθηκε 11/10/2021).

⁴² The diplomat (25/3/2021). China's Foreign Minister Heads to the Middle East <https://thediplomat.com/2021/03/chinas-foreign-minister-heads-to-the-middle-east/> (ανακτήθηκε 11/10/2021).

⁴³ Camille Lons, Jonathan Fulton, Degang Sun, Naser Al-Tamimi (2019) ό.π.

⁴⁴ Aronson Geoffrey (21/1/2016). China's vision of the Middle East. Al Jazeera opinions <https://thediplomat.com/2021/03/chinas-foreign-minister-heads-to-the-middle-east/> (ανακτήθηκε 16/10/2021).

⁴⁵ Jin Liangxiang (2020). China and Middle East Security Issues: Challenges, Perceptions and Positions. Istituto Affari Internazionali <https://www.jstor.org/stable/resrep26107> .

διαφοροποιημένη από τις προηγούμενες υπερδυνάμεις καθώς δεν επιζητά την ανάμειξη στα εσωτερικά των κρατών.⁴⁶ Ταυτόχρονα, δεν προωθεί τη δημιουργία συμμαχικών συνασπισμών αλλά προτιμά την προσέγγιση κυρίως σε διμερές επίπεδο. Το γεγονός αυτό οφείλεται εν πολλοίς στις αντιπαλότητες που υπάρχουν στην περιοχή μεταξύ των οποίων η Κίνα προσπαθεί να ισορροπήσει.⁴⁷ Προσδοκεί δε ότι η αυξανόμενη επιρροή της στην περιοχή θα εκτοπίσει τις ΗΠΑ⁴⁸ έχοντας υιοθετήσει μία πολιτική «no enemies». ⁴⁹ Ωστόσο, παρότι το Πεκίνο έχει το πλεονέκτημα ότι δεν έχει εμπλακεί στην περιοχή, υποστηρίζει την μη εμπλοκή στα εσωτερικά των κρατών και δύναται να προσφέρει επενδύσεις σε φερέγγυες αγορές δεν έχει μία καινούρια στρατηγική επαρκή για την περιοχή. Ως αποτέλεσμα, έχει εκφραστεί η άποψη ότι η πολιτική της Κίνας στην Μέση Ανατολή «δεν έχει αυθεντικό όραμα αλλά είναι οπορτουνιστική». ⁵⁰ Επιπλέον, ο ίδιος ο πρόεδρος Ομπάμα έχει αναφέρει ότι η Κίνα φέρεται ως «τζαμπατζής» στην περιοχή αυτή. ⁵¹

Τον Μάρτιο του 2021 ο Ουάν Γι (Wang Yi, 王毅) ως κυβερνητικός σύμβουλος και υπουργός των εξωτερικών⁵² επισκέφθηκε έξι χώρες της Μέσης Ανατολής: τη Σαουδική Αραβία, τα ΗΑΕ, την Τουρκία, το Ιράν, το Μπαχρέιν και το Ομάν,⁵³ τα οποία έχουν υπογράψει την πρωτοβουλία του Πεκίνου για το OBOR, όπως και το Ιράκ, το Κουβέιτ, ο Λίβανος, το Κατάρ και η Υεμένη. Με άλλα λόγια στην περιοχή της Μέσης Ανατολής μόνο η Ιορδανία και το Ισραήλ δεν έχουν προβεί σε υπογραφή συμφωνίας σχετικά με το OBOR. Όσον αφορά το Ιράν η Κίνα συμμετέχει στις συζητήσεις για τη συμφωνία των πυρηνικών. Επιπροσθέτως, το τελευταίο διάστημα το Πεκίνο ενισχύει τις σχέσεις του με τα αραβικά κράτη μέσω πρωτοβουλιών όπως η Αραβοσινική σύνοδος κορυφής (China- Arab Summit) ενώ η Κίνα ελπίζει να συνάψει μία συμφωνία ελεύθερου εμπορίου με το Gulf Cooperation Council. Επιπλέον, στις 13 Μαρτίου επικοινώνησε τηλεφωνικά με τον ιρακινό και ιορδανό ομόλογο του.⁵⁴ Στη συνέχεια, τον Ιούλιο του 2021 ο Κινέζος Υπουργός Εξωτερικών επισκέφθηκε την Συρία, την Αίγυπτο αλλά και την Αλγερία. Οι επισκέψεις αυτές καταδεικνύουν την σημαίνουσα θέση που κατέχει η περιοχή της

⁴⁶ Rózsa, E. N. (2020). Deciphering China in the Middle East. European Union Institute for Security Studies (EUISS). <http://www.jstor.org/stable/resrep25023>

⁴⁷ Liangxiang, J. (2020). China and Middle East Security Issues: Challenges, Perceptions and Positions. Istituto Affari Internazionali (IAI). <http://www.jstor.org/stable/resrep26107>

⁴⁸ ‘Ο.π.

⁴⁹ Aljazeera (21/1/2021). China’s vision of the Middle East. <https://www.aljazeera.com/opinions/2016/1/21/chinas-vision-of-the-middle-east> (ανακτήθηκε 16/11/2021).

⁵⁰ Filliu Jean Pierre (27/6/2021). Le grand bluff de la Chine au Moyen-Orient. Le monde blog <https://www.lemonde.fr/blog/filiu/2021/06/27/le-grand-bluff-de-la-chine-au-moyen-orient/> (ανακτήθηκε 15/10/2021).

⁵¹ Thomas Friedman (8/8/2014). Exclusive Interview: Obama on the World. New York Times <https://www.youtube.com/watch?v=Hg8ntdSbmCk> (ανακτήθηκε 7/12/2021).

⁵² Ministry of Foreign Affairs of the People’s Republic of China. https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjb_663304/wjbz_663308/ (ανακτήθηκε 11/10/2021).

⁵³ Papa Ilari (9/4/2021). China’s Foreign Minister Tours the Middle East: Outcomes and Implications. Washington Institute <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/chinas-foreign-minister-tours-middle-east-outcomes-and-implications> (ανακτήθηκε 11/10/2021)

⁵⁴ The diplomat (25/3/2021). China’s Foreign Minister Heads to the Middle East. ό.π.

Μέσης Ανατολής για την Κίνα.⁵⁵ Συνολικά, η Κίνα έχει υπογράψει συμφωνίες για τον Νέο Δρόμο του Μεταξιού με 19 χώρες της Μέσης Ανατολής.⁵⁶

Εκτός αυτών, τον Μάρτιο του 2021 ο Υπουργός εξωτερικών της Κίνας πρότεινε την υιοθέτηση πέντε σημείων με σκοπό την ενίσχυση της ασφάλειας της περιοχής της Μέσης Ανατολής, θεωρώντας ότι για να υπάρχει ειρήνη σε όλη την υφήλιο χρειάζεται να υπάρξει σταθερότητα την περιοχή της Μέσης Ανατολής. Για να επιτευχθεί αυτό πρέπει να υπάρχει πρώτον αμοιβαίος σεβασμός. Μάλιστα ο Ουάν Γι κάνει μνεία για τις ιδιαιτερότητες του πολιτικού συστήματος της Μέσης Ανατολής που πρέπει να γίνεται σεβαστό και να βρει τον δικό του δρόμο ανάπτυξης. Επιπλέον, οι συγκρούσεις και οι διαφορές πρέπει να επιλυθούν μέσω του διαλόγου. Δεύτερον πρέπει να ενισχυθεί η δικαιοσύνη και η ισότητα. Τρίτον, σημαντική είναι η επίτευξη της μη διάδοσης των πυρηνικών. Τέταρτον, η κοινή ασφάλεια πρέπει να προάγεται από κοινού ώστε να αντιμετωπισθεί η τρομοκρατία. Πέμπτον, επιτάχυνση της συνεργασίας με στόχο την ανάπτυξη.⁵⁷ Η Κίνα λοιπόν βάζει σε πρώτη θέση την ανάπτυξη και σε δεύτερη μοίρα τον εκδημοκρατισμό, αντίθετα από την Δύση.⁵⁸

Είναι φανερό ότι οι προτροπές αυτές ανήκουν στην θεωρητική σφαίρα και δεν έχουν λύσεις επί του πρακτέου δεν δύναται να υπάρξουν απτά αποτελέσματα. Δύναται λοιπόν να λεχθεί ότι η Κίνα χρησιμοποιεί μία μέθοδο “charming offensive” με σκοπό να γίνει πιο συμπαθητική στις χώρες με τις οποίες θέλει να συνεργαστεί.⁵⁹ Οι λέξεις που χρησιμοποιεί είναι προσεκτικά διαλεγμένες για να επιβεβαιώσει ότι στόχος της είναι η αμοιβαία ανάπτυξη των κρατών. Λανσάρει τον εαυτό της δημιουργώντας ένα εθνικό brand σύμφωνα με το οποίο η Κίνα είναι συνώνυμο της ειρήνης, του σεβασμού και της ανάπτυξης. Χρησιμοποιεί ένα αφήγημα βασισμένο στην ιδεολογία της φιλελεύθερης αλληλεξάρτησης που ενισχύει την ειρήνη με σκοπό την αποκόμιση όσο το δυνατόν περισσότερων οφελών. Με αυτό τον τρόπο δύναται να κερδίσει την υποστήριξη όχι μόνο των πολιτικών αλλά και της κοινωνίας, δηλαδή ασκεί δημόσια διπλωματία. Ταυτόχρονα ιδιαίτερα θετικά επενεργεί στον τρόπο που προσλαμβάνουν οι χώρες της Μέσης Ανατολής την Κίνα η ανοχή της στα απολυταρχικά καθεστώτα. Κάτι που δεν κάνουν οι δυτικές χώρες συχνά προοκαλώντας εχθρότητα.⁶⁰

Επιπλέον, οι προτάσεις της Κίνας για την σταθερότητα και την ανάπτυξη στην Μέση Ανατολή αποτελούν περισσότερο έναν τρόπο για να αποδείξουν ότι η Κίνα δεν αποτελεί μία αναθεωρητική δύναμη στην περιοχή και δεν επιθυμεί την αλλαγή του status quo. Με άλλα λόγια, η Κίνα σαφώς και υποστηρίζει την ειρήνη στην περιοχή, καθώς κάτι τέτοιο θα εξυπηρετήσει την υλοποίηση του Νέου Δρόμου του Μεταξιού. Ωστόσο, δεν είναι διατεθειμένη να αναλάβει ενεργό ρόλο για τον λόγο αυτό. Βέβαια, αυτό εκλαμβάνεται ιδιαίτερα ευνοϊκά από τις χώρες της Μέσης Ανατολής πολλές από τις οποίες φέρουν τα τραύματα της δυτικής παρεμβατικότητας. Ταυτόχρονα

⁵⁵ Global Times. Chinese FM's 2nd visit to Mideast in half a year highlights significance of China-Middle East ties. <https://www.globaltimes.cn/page/202107/1228958.shtml> (ανακτήθηκε 11/10/2021).

⁵⁶ Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China (26/3/2021). Wang Yi Proposes a Five-point Initiative on Achieving Security and Stability in the Middle East. https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/t1864767.shtml (ανακτήθηκε 16/11/2021)

⁵⁷ Ο.π.

⁵⁸ Camille Lons, Jonathan Fulton, Degang Sun, Naser Al-Tamimi (2019).

⁵⁹ Garlick, J. (2020). The Regional Impacts of China's Belt and Road Initiative. Journal of Current Chinese Affairs, 49(1), 3–13. <https://doi.org/10.1177/1868102620968848>

⁶⁰ Cutchin James (1/10/2018) ό.π.

όμως χώρες που δεν αισθάνονται ασφάλεια όπως η Σαουδική Αραβία έναντι του Ιράν έχουν λόγους να διατηρήσουν καλές σχέσεις με τις ΗΠΑ που μπορούν να στηρίξουν το Ριάντ και στρατιωτικά.⁶¹

Συνεπώς, το Πεκίνο με την κίνηση αυτή δείχνει ότι η πολιτική του διαφέρει από την ανάλογη πολιτική των ΗΠΑ. Άλλωστε, από ιστορική σκοπιά είναι φανερό ότι η κάθε καινούρια δύναμη θέλει να δείξει ότι διαφέρει από τις προηγούμενες για παράδειγμα οι ΗΠΑ ήθελαν επίσης να δείξουν την διαφοροποίησή τους με τις παλαιές αποικιοκρατικές δυνάμεις. Αυτό έγινε φανερό εν μέσω του ψυχρού πολέμου όταν η κυβέρνηση Αϊζενχάουερ αποδοκίμασε εντόνως την τριμερή εισβολή στην Αίγυπτο το 1956 (Κρίση του Σουέζ). Ακόμη τίποτα δεν προμήνυε την έντονη στρατιωτική εμπλοκή των ΗΠΑ στην περιοχή.⁶²

Επιπλέον, πρέπει να τονιστεί ότι από την ιστορία συνάγεται ότι οι χώρες της Μέσης Ανατολής θεωρούν κρισιμότερες τις προκλήσεις που προκύπτουν εντός της περιοχής τους παρά τις προκλήσεις παγκόσμιου επιπέδου. Επί παραδείγματι, κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου το παλαιστινιακό ζήτημα και οι αραβοϊσραηλινοί πόλεμοι αποτελούσαν το πλέον φλέγον ζήτημα για τα κράτη της Μέσης Ανατολής ενώ ο ίδιος ανταγωνισμός του Ψυχρού Πολέμου ήταν σε δεύτερη μοίρα. Συνεπώς μία τέτοια συμπεριφορά δύναται να επαναληφθεί, τα κράτη της Μέσης Ανατολής δεν θα απασχοληθούν τόσο με τον ανταγωνισμό ΗΠΑ- Κίνας όσο με τα του οίκου τους, λόγου χάρη τον πόλεμο στην Υεμένη.⁶³ Σήμερα, με την απεμπλοκή των ΗΠΑ από την περιοχή φαίνεται ότι σημαντικότερο ρόλο θα έχουν οι περιφερειακές δυνάμεις: Σαουδική Αραβία, Τουρκία, Ιράν αλλά και Ισραήλ, οι σχέσεις των οποίων θα καθορίσουν το μέλλον της Μέσης Ανατολής, ενώ η επιρροή των εξωτερικών δυνάμεων θα είναι δευτερεύουσας σημασίας.⁶⁴

Συνεπώς μακροπρόθεσμα εφόσον το Πεκίνο συνεχίσει την ίδια πολιτική ουδετερότητας ακόμη και αν οικοδομήσει μία παγκόσμια εμπορική αυτοκρατορία το γεγονός αυτό δεν φαίνεται τόσο απειλητικό για τα ζωτικά συμφέροντα των χωρών της Μέσης Ανατολής. Αντίθετα, αυτή η έκβαση θα ήταν πιο επικίνδυνη για τη δύση. Από την πλευρά τους τα κράτη της Μέσης Ανατολής θα βγουν κερδισμένα μπορεί όμως ο μεταξύ τους ανταγωνισμός να παρασύρει και την Κίνα. Γι' αυτό το αν θα καταφέρει η Κίνα να οικοδομήσει ισχυρές συνεργασίες με τα κράτη που περιλαμβάνονται στον Νέο Δρόμο του Μεταξιού θα εξαρτηθεί και από άλλους παράγοντες είτε εσωτερικούς είτε περιφερειακούς. Για τον λόγο αυτό στο επόμενο κεφάλαιο θα αναλυθούν οι περιπτώσεις της Σαουδικής Αραβίας, του Ιράν και της Τουρκίας ώστε να διασαφηνιστεί η έκταση της επιρροής της Κίνας στην περιοχή και οι παράγοντες που μπορεί να σταθούν εμπόδιο στην υλοποίηση του OBOR.

⁶¹ Camille Lons, Jonathan Fulton, Degang Sun, Naser Al-Tamimi (2019) ό.π.

⁶² Χατζηβασιλείου Ευάνθης (2001) ό.π. σελ. 177-178.

⁶³ Ό.π. σελ. 171.

⁶⁴ Liangxiang, J. (2020). China and Middle East Security Issues: Challenges, Perceptions and Positions. Istituto Affari Internazionali (IAI). <http://www.jstor.org/stable/resrep26107>

3. Περιπτωσιολογική ανάλυση

3.1. Κίνα και Σαουδική Αραβία

Το βασίλειο της Σαουδικής Αραβίας αποτελεί την μεγαλύτερη αραβική σουνιτική χώρα του κόλπου όπου βρίσκονται οι ιεροί τόποι των μουσουλμάνων, η Μέκκα και η Μεδίνα. Για τον λόγο αυτό το Ριάντ θεωρεί ότι έχει τα εφόδια για να εξασφαλίσει την πρωτοκαθεδρία στον αραβικό αλλά και ολόκληρο τον μουσουλμανικό κόσμο. Η γεωγραφική σημασία της χώρας έγκειται στο γεγονός ότι στα ανατολικά της βρίσκεται ο Περσικός κόλπος ενώ στα δυτικά βρέχεται από την Ερυθρά Θάλασσα, τον θαλάσσιο εμπορικό διάδρομο μεταξύ Ασίας και Ευρώπης. Όσον αφορά την οικονομία του Βασιλείου αυτή στηρίζεται στην εξαγωγή αργού ή επεξεργασμένου πετρελαίου.⁶⁵ Οι χώρες όπου εξάγει πετρέλαιο είναι η Κίνα -η οποία εισάγει το 17% του πετρελαίου της από τη Σαουδική Αραβία-⁶⁶ η Ινδία, η Ιαπωνία, η Νότια Κορέα και οι ΗΠΑ.⁶⁷

Η σινοαραβική συνεργασία ξεκίνησε ήδη από τη δεκαετία του 2000 με τις εξαγωγές κινεζικών προϊόντων στις αραβικές αγορές και την ανάληψη έργων υποδομών. Στη συνέχεια, το 2016 το Πεκίνο δημοσίευσε ένα κείμενο που έθεσε το πλαίσιο εντός του οποίου σκόπευε να κινηθούν οι σινοαραβικές σχέσεις, βάσει του οποίου δύναται να υπάρξει μία στρατηγική, πολιτική και φυσικά οικονομική συνεργασία ανάμεσα στην Κίνα και τα αραβικά κράτη σε διμερές επίπεδο με το κάθε κράτος. Επιπλέον, το Πεκίνο δημιούργησε ένα Φόρουμ συνεργασίας μεταξύ της Κίνας και των Αραβικών κρατών.⁶⁸ Όσον αφορά τις διμερείς σχέσεις Ριάντ- Πεκίνου αυτές περιλαμβάνουν το πετρέλαιο, την πώληση όπλων, τις υποδομές και την γενικότερα η οικονομική συνεργασία, ενώ η στρατιωτική συνεργασία έχει περιοριστεί σε μία κοινή ναυτική άσκηση Κινέζων- Σαουδαράβων με όνομα «Μπλε Ξίφος», η οποία έλαβε χώρα το 2019 στη ναυτική βάση «Βασιλιάς Φαϊζάλ».⁶⁹

Η εμπλοκή της Σαουδικής Αραβίας στον πόλεμο της Υεμένης αλλά και το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν έχουν οδηγήσει σε έναν υπερεξοπλισμό του Ριάντ, το οποίο τα τελευταία χρόνια αποτελεί τον νούμερο ένα εισαγωγέα όπλων παγκοσμίως.⁷⁰ Το γεγονός αυτό δημιουργεί πολλές προσοδοφόρες ευκαιρίες για πολλές χώρες που παράγουν όπλα μεταξύ των οποίων και η Κίνα, η οποία την περίοδο 2016-2020 σημείωσε αύξηση εξαγωγής όπλων προς το Ριάντ κατά 386% σε σχέση με την αμέσως προηγούμενη τετραετία.⁷¹ Τα μεγέθη αυτά είναι μικρά σε σχέση με την εξαγωγή όπλων από τους παραδοσιακούς συμμάχους της Σαουδικής Αραβίας όπως οι

⁶⁵ Trading Economics. Saudi Arabia. <https://tradingeconomics.com/saudi-arabia/exports-by-category> (ανακτήθηκε 7/11/2021).

⁶⁶ Middle East Institute (18/5/2021) China's Maritime Silk Road and Security in the Red Sea Region https://www.mei.edu/publications/chinas-maritime-silk-road-and-security-red-sea-region#_edn7 (ανακτήθηκε 7/11/2021).

⁶⁷ OEC. Σαουδική Αραβία. <https://oec.world/en/profile/country/sau> (ανακτήθηκε 4/12/2021).

⁶⁸ Garlick, J. (2020). Ό.π.

⁶⁹ Liangxiang, J. (2020). Ό.π.

⁷⁰ Relief Web (15/3/2021). Trends in International Arms Transfers, 2020. <https://reliefweb.int/report/world/trends-international-arms-transfers-2020> (ανακτήθηκε 4/12/2021)

⁷¹ The diplomat (25/6/2021). The Middle East: An Emerging Market for Chinese Arms Exports. <https://thediplomat.com/2021/06/the-middle-east-an-emerging-market-for-chinese-arms-exports/> (ανακτήθηκε 4/12/2021)

ΗΠΑ, όμως καταδεικνύουν την συνεχή ανάπτυξη των διμερών σχέσεων των δύο κρατών περιλαμβάνοντας και τον αμυντικό τομέα. Επί προσθέτως, η Σαουδική Αραβία αλλά και τα ΗΑΕ αποτελούν κορυφαίες αγορές εξαγωγής κινεζικών μη επανδρωμένων αεροσκαφών (drone). Τέλος, η σαουδαραβική ηγεσία φιλοδοξεί να ανοίξει τον δρόμο για ένα πυρηνικό πρόγραμμα δια μέσου της συνεργασίας της με την Κίνα.⁷²

Οι κινεζικές επενδύσεις στο βασίλειο της Σαουδικής Αραβίας την περίοδο 2005-2021 υπολογίζονται στα 7,23 δισεκατομμύρια δολάρια με κύριους επενδυτές την Sinorec που δραστηριοποιείται στον τομέα του πετρελαίου και του φυσικού αερίου και την State Administration of Foreign Exchange και την ναυτιλιακή εταιρεία Cosco.⁷³ Ταυτόχρονα, η κινεζική εταιρεία Huawei ενισχύει την παρουσία της στις σαουδαραβικές τηλεπικοινωνίες ενώ ανοίγει το μεγαλύτερο κατάστημα εκτός Κίνας στο Ριάντ.⁷⁴ Πέρα από τις επενδύσεις η Κίνα αρχίζει να προβάλλει και την πολιτισμική ισχύ της καθώς το 2019 υπεγράφη η συμφωνία για την ίδρυση του πρώτου ινστιτούτου Κομφούκιος στο πανεπιστήμιο της Τζέντας.⁷⁵

Ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο για την διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής της Κίνας απέναντι στην Σαουδική Αραβία είναι ο ρόλος που δύναται να παίξει η τελευταία στον θαλάσσιο δρόμο του μεταξιού χάρη στο λιμάνι της Τζέντας. Μάλιστα η Cosco έχει έρθει σε συμφωνία με τους μετόχους της Saudi Arabia's Red Sea Gateway Terminal Limited (RSGT) με σκοπό να αγοράσει το 20% των μετοχών της αποβάθρας Red Sea Gateway. Η εταιρεία σκοπεύει να εκσυγχρονίσει το λιμάνι με σκοπό να ανάγει στο πιο πολυσύχναστο λιμάνι της Σαουδικής Αραβίας.⁷⁶ Βέβαια οι Κινέζοι επενδυτές είχαν ήδη από το 2007 δραστηριοποιηθεί στο λιμάνι της Τζέντας, πριν το λανσάρισμα του Νέου Δρόμου του Μεταξιού δηλαδή. Συγκεκριμένα, κινεζικές εταιρείες δημιούργησαν τον Τρίτη τερματική αποβάθρα του λιμανιού της Τζέντας.⁷⁷ Είναι λοιπόν φανερό ότι τα οικονομικά συμφέροντα των δύο κρατών συγκλίνουν, καθώς η Κίνα θεωρεί ότι ενισχύει την Σαουδική Αραβία στην πραγματοποίηση του «Σαουδικού Οράματος 2030». ⁷⁸ Για παράδειγμα κινεζικές εταιρείες ανέλαβαν την κατασκευή του διωλιστηρίου Yanbu και του σιδηρόδρομου με σκοπό να ενώνει την Τζέντα με την Μέκκα και την Μεδίνα. Επιπλέον, κινεζικές εταιρείες δραστηριοποιούνται και στον τομέα της αφαλάτωσης νερού ενώ υπάρχει προοπτική για την συνεργασία στον τομέα της πυρηνικής ενέργειας.⁷⁹

⁷² Kodmani Bassma (18/5/2021). Au Moyen-Orient, la Chine garantit aux dictateurs la longévité. Institute Montaigne. <https://www.institutmontaigne.org/blog/au-moyen-orient-la-chine-garantit-aux-dictateurs-la-longevite> (ανακτήθηκε 16/11/2021).

⁷³ American Enterprise Institute. China Global Investment Tracker. <https://www.aei.org/china-global-investment-tracker/> (ανακτήθηκε 26/10/2021).

⁷⁴ Reuters (15/1/2021). Huawei to open its biggest flagship store outside China in Riyadh. <https://www.reuters.com/article/saudi-huawei-tech-int-idUSKBN29K1RW>

⁷⁵ Saudi Gazette (11/12/2019): University of Jeddah to have a Chinese language institute <https://saudigazette.com.sa/article/584728> (ανακτήθηκε 6/12/2021)

⁷⁶ Prevljak Naida Hakirevic (29/1/2021). COSCO Ports takes stake in Saudi Arabian terminal. Offshore Energy <https://www.offshore-energy.biz/cosco-ports-takes-stake-in-saudi-arabian-terminal/> (ανακτήθηκε 8/11/2021).

⁷⁷ Arabian Business (27/9/2007). Chinese firms win \$443mn Saudi Port deal. <https://www.arabianbusiness.com/chinese-firms-win-443mn-saudi-port-deal-196217.html> (ανακτήθηκε: 8/11/2021).

⁷⁸ Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China (1/10/2018). The Belt and Road Initiative +Saudi Vision 2030- Endowing China-Saudi Arabia Cooperation with New Opportunities and Broad Prospects. https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjb_663304/zwjg_665342/zwbd_665378/t1601405.shtml (ανακτήθηκε: 8/11/2021)

⁷⁹ Camille Lons, Jonathan Fulton, Degang Sun, Naser Al-Tamimi (2019). ό.π.

一带一路经济走廊及其途经城市分布地图



Χάρτης 3: Ο Νέος Δρόμος του Μεταξιού. Πηγή: baike baidu

Σημαντικός παράγοντας στη διαμόρφωση των διμερών σχέσεων Πεκίνου Ριάντ είναι οι σχέσεις Ριάντ- Ουάσιγκτον. Παρά τις πολιτικές και πολιτισμικές διαφορές τους οι δύο χώρες έχουν υπάρξει σταθεροί σύμμαχοι. Άλλωστε, οι ΗΠΑ εξαρτώνται από την σαουδαραβική ενέργεια, για τον λόγο αυτό αποτελούσε το Ριάντ προτεραιότητα για την ηγεσία Τραμπ. Μέχρι τώρα η Σαουδική Αραβία έβλεπε την Κίνα ως οικονομικό συνέταιρο ενώ τις ΗΠΑ ως πολιτικό και αμυντικό σύμμαχο.⁸⁰ Ωστόσο, η κυβέρνηση Μπάιντεν εγείρει το ζήτημα της παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη Σαουδική Αραβία.⁸¹ Φυσικά μία ρήξη στις σχέσεις ΗΠΑ- Σαουδικής Αραβίας θα διευκόλυνε την Κίνα. Από την άλλη υπάρχει και η περίπτωση οι ΗΠΑ να σκληρύνουν την στάση τους απέναντι στο Πεκίνο και το Ριάντ να επιλέξει να προσδεθεί στο άρμα τους.

Επιπλέον, η πρόκληση που έχει να αντιμετωπίσει το Πεκίνο είναι κατά πόσο θα συνεχίσει να επιτυγχάνει την διατήρηση ισορροπίας μεταξύ των κρατών με τα οποία συμμαχεί σε μία ιδιαίτερα διαιρεμένη περιοχή. Ήδη η συνεργασία της Κίνας με την Σαουδική Αραβία αλλά και άλλες χώρες με τις οποίες συνεργάζεται η τελευταία, δηλαδή τα ΗΑΕ, την Αίγυπτο, και το Μπαχρέιν δεν αφήνει περιθώριο συνεργασίας με τη Ντόχα, η οποία όμως έχει φίλιες σχέσεις με την Άγκυρα και την Τεχεράνη. Έτσι όταν ο Εμίρης του Κατάρ Ταμίμ μπιν Χαμάντ Αλ Θανί επισκέφθηκε το Πεκίνο δεν έλαβε χώρα η αναβάθμιση της διμερούς συνεργασίας Κίνας- Κατάρ, καθώς το Πεκίνο έχει μεγαλύτερο συμφέρον από τη συνεργασία του με τις χαρακτηριζόμενες ως αντιτρομοκρατικές αραβικές χώρες.⁸² Όσον αφορά τον πόλεμο της Υεμένης το Πεκίνο προτείνει

⁸⁰ The diplomat (16/9/2021). The Gulf States in China-US Rivalry <https://thedi diplomat.com/2021/11/the-gulf-states-in-china-us-rivalry/> (ανακτήθηκε 6/12/2021).

⁸¹ Reuters (19/3/2021). Saudis, Egypt embark on long road to ending Arab rift with Qatar. <https://www.reuters.com/article/gulf-qatar-int-idUSKBN2BB1EC> (ανακτήθηκε: 15/11/2021).

⁸² Fulton, J. (2019). Ό.π.

μία λύση σε πολιτικό επίπεδο, αφού τόσο το Ιράν όσο και η Σαουδική Αραβία αποτελούν σημαντικούς συμμάχους του στην υλοποίηση του «Νέου Δρόμου του Μεταξιού».⁸³

Η Σαουδική Αραβία δεν έχει εγείρει ερωτήματα για το ζήτημα των Ουϊγούρων⁸⁴ όμως έχει υπογράψει συμφωνίες με την Ταϊβάν, γεγονός που θα αποτελεί λόγο πιθανής ρήξης στο μέλλον με το Πεκίνο. Συγκεκριμένα, οι δύο χώρες υπέγραψαν σύμβαση περί αποφυγής της διπλής φορολογίας. Η συμφωνία αυτή πρόκειται να ενισχύσει το διμερές εμπόριο των δύο χωρών αλλά και τις εκατέρωθεν επενδύσεις.⁸⁵ Συνεπώς, η Σαουδική Αραβία προσπαθεί να αποφύγει λεπτά ζητήματα τα οποία δεν θα της αποφέρουν κάποιο άμεσο κέρδος, όπως δηλαδή η υποστήριξη των Ουϊγούρων. Από την άλλη, συνάπτει συνθήκες με την Ταϊβάν εφόσον κάτι τέτοιο σημαίνει άμεσο κέρδος κάτι που όμως μπορεί να προκαλέσει ρήξη μεταξύ Πεκίνου και Ριάντ.

Όσον αφορά την Κίνα είναι φανερό ότι αργά αλλά σταθερά παγώνει την παρουσία της σε μία σειρά από διαφορετικούς τομείς εντός της Σαουδικής Αραβίας, καθώς αποτελεί εισαγωγέα σαουδαραβικού πετρελαίου αλλά ταυτόχρονα είναι εξαγωγέας όπλων και επενδυτής σε πολλούς οικονομικούς κλάδους. Επιπλέον, διοργανώνει κοινές ναυτικές ασκήσεις αλλά έχει ιδρύσει και πολιτισμικό κέντρο εκμάθησης κινεζικής γλώσσας. Με τον τρόπο αυτό το Πεκίνο έχει θέσει γερά θεμέλια για μία ευοίωνη συνεργασία.

Παρόλαυτα, το Πεκίνο πολύ πιθανώς να βρεθεί σε θέση όπου θα πρέπει να επιλέξει μεταξύ αντιπάλων δηλαδή Ιράν και Σαουδικής Αραβίας. Άλλωστε η συμφωνία στρατηγικής συνεργασίας με το Ιράν μπορεί μελλοντικά να εξελιχθεί σε αιτία ρήξης με τους Σαουδάραβες. Θα μπορούσε να λεχθεί ότι η γεωγραφική θέση του Ιράν βαραίνει περισσότερο, ειδικά για τον χερσαίο δρόμο του μεταξιού και λαμβάνοντας υπόψη την έκπτωση με την οποία εφοδιάζει με πετρέλαιο την Κίνα. Η Σαουδική Αραβία αν και έχει σημαντική θέση στον θαλάσσιο δρόμο του μεταξιού θα μπορούσε να αντικατασταθεί από κάποιο κράτος της αφρικανικής ηπείρου. Κατ' αυτόν τον τρόπο, ρεαλιστικά η συμμαχία μεταξύ Σαουδικής Αραβίας και ΗΠΑ δύναται να είναι σταθερότερη καθώς έχουν ως κοινό αντίπαλο το Ιράν. Αντίθετα, η Κίνα θέλοντας να μείνει ουδέτερη διατηρεί καλές σχέσεις και με τους δύο. Ωστόσο, οι διμερείς σχέσεις Ριάντ -Ουάσιγκτον από την αρχή της προεδρίας Μπάιντεν έχουν περάσει κάποιες αρκετά ανησυχητικές περιόδους, εν τέλει όμως η αμερικανική ηγεσία ενέκρινε την πώληση πυραύλων στους Σαουδάραβες.⁸⁶ Το γεγονός αυτό καταδεικνύει την ανησυχία που προκαλεί στην Αμερική οι αυξανόμενες πωλήσεις κινεζικών όπλων. Συνεπώς, η Σαουδική Αραβία δύναται να γίνει το έδαφος του αυξανόμενου σινοαμερικανικού ανταγωνισμού. Το Πεκίνο όμως θα πρέπει να διατηρήσει τις καλές σχέσεις με το Ριάντ ενώ η πιθανή πρόσδεση των Σαουδαράβων στο άρμα των Αμερικανών θα μπορούσε να σημαίνει την παύση ροής πετρελαίου προς την κινεζική αγορά.⁸⁷

⁸³ Global Times (17/3/2021). Chinese envoy calls for cessation of hostilities in Yemen.

<https://www.globaltimes.cn/page/202103/1218619.shtml> (ανακτήθηκε 17/11/2021).

⁸⁴ Jean-Pierre Filieu. Le grand bluff de la Chine au Moyen-Orient. <https://www.lemonde.fr/blog/filiu/2021/06/27/le-grand-bluff-de-la-chine-au-moyen-orient/>

⁸⁵ Taiwan News (10/12/2020). Taiwan, Saudi Arabia sign double tax avoidance agreement

<https://www.taiwannews.com.tw/en/news/4074461> (ανακτήθηκε 15/11/2021).

⁸⁶ Aljazeera (4/11/2021). Biden administration approves \$650m weapon sale to Saudi Arabia. (ανακτήθηκε 4/12/2021). <https://www.aljazeera.com/news/2021/11/4/biden-administration-approves-650m-weapon-sale-to-saudi-arabia>

⁸⁷ Camille Lons, Jonathan Fulton, Degang Sun, Naser Al-Tamimi (2019). ό.π.

3.2 Κίνα και Ιράν

Η Ισλαμική δημοκρατία του Ιράν αποτελεί την μεγαλύτερη σιτική χώρα του κόσμου και γι' αυτόν τον λόγο έχει αναλάβει τον ρόλο του προστάτη και καθοδηγητή των σιτικών πληθυσμών που βρίσκονται στις υπόλοιπες χώρες της Μέσης Ανατολής. Ο ρόλος αυτός καθορίζει τους πολιτικούς στόχους της Τεχεράνης. Το γεγονός ότι βρίσκεται στο σταυροδρόμι Εγγύς και Άπω Ανατολής την καθιστά ιδιαίτερα σημαντική για το χερσαίο δρόμο του Μεταξιού.

Πρέπει να τονιστεί ότι το Ιράν είναι η μόνη εκ των τριών χωρών που εξετάζονται στην παρούσα εργασία που έχει εχθρικές σχέσεις προς τις ΗΠΑ, ενώ έχει δεχθεί μακροχρόνιες οικονομικές κυρώσεις από τα κράτη της Δύσης. Ταυτόχρονα, το Ιράν όντας σιτικό κράτος συχνά έχει αντίθετους στόχους από τα σουνιτικά κράτη, κατ' αυτόν τον τρόπο δημιουργούνται αντιπαλότητες μεταξύ σουνιτών και σιτών όπως για παράδειγμα μεταξύ Τεχεράνης και Ριάντ. Τα ως άνω καταδεικνύουν ότι το Ιράν είναι αρκετά απομονωμένο στην διεθνή σκηνή. Έτσι λοιπόν αντιμετωπίζει την συνεργασία με την Κίνα ως ασφαλή τρόπο να αντιμετωπίσει την διεθνή απομόνωση.⁸⁸

Οι προσπάθειες της Τεχεράνης για δημιουργία πυρηνικής βόμβας έχει φέρει αντιμέτωπη την χώρα με τη διεθνή κοινότητα. Το 2015 το Ιράν είχε υπογράψει την πυρηνική συμφωνία με τις ΗΠΑ, την Κίνα, την Γαλλία, την Ρωσία και την Γερμανία. Το 2018 όμως η ηγεσία Τραμπ υπαναχώρησε από τη συμφωνία επαναθέτοντας σε ισχύ τις οικονομικές κυρώσεις με αποτέλεσμα η Τεχεράνη να σταματήσει επίσης να ακολουθεί τους όρους της συμφωνίας.⁸⁹ Το γεγονός αυτό αποτέλεσε ιδιαίτερο πλήγμα για την ιρανική οικονομία, η οποία στηρίζεται κυρίως στην εξαγωγή ορυκτών καυσίμων.⁹⁰

Το Πεκίνο έχει ενισχύσει τις σχέσεις του με την Τεχεράνη, καθώς η γεωγραφική θέση του Ιράν βρίσκεται στην καρδιά του χερσαίου δρόμου του μεταξιού. Επιπλέον, η Κίνα προμηθεύεται μεγάλες ποσότητες αργού πετρελαίου από το Ιράν. Συγκεκριμένα, οι Κινέζοι αποτελούν τους νούμερο ένα εισαγωγείς ιρανικού πετρελαίου, ενώ παρέχουν στους Ιρανούς στρατιωτική και ενεργειακή τεχνολογία.⁹¹

Από την πλευρά του Ιράν, η ηγεσία αποβλέπει σε μία μεγαλόπνοη συνεργασία,⁹² καθώς η συνεργασία με την Κίνα προσφέρει μία έξοδο από την απομόνωση και μία συμβολική νίκη για το Ιράν που τα τελευταία χρόνια είναι αντιμέτωπο με την επάνοδο των κυρώσεων από πλευράς

⁸⁸ Vatanka Alex (26/4/2021). Making sense of the Iran-China strategic agreement. Middle East Institute <https://www.mei.edu/publications/making-sense-iran-china-strategic-agreement> (ανακτήθηκε 6/11/2021)

⁸⁹ Vox (6/11/2021): "Can the Iran nuclear deal be saved?" <https://www.vox.com/2021/11/6/22762585/iran-nuclear-deal-biden-raisi-jcpoa-sanctions> (ανακτήθηκε 7/11/2021)

⁹⁰ Trading Economics. Iran <https://tradingeconomics.com/iran/exports-by-category> (ανακτήθηκε 7/11/2021)

⁹¹ <https://www.mei.edu/publications/what-will-sco-membership-mean-iran>

⁹² Shine, S., Propper, E., & Feldman, B. C. D. (2020). Iran and China: On the Way to a Long-Term Strategic Agreement? Institute for National Security Studies. <http://www.jstor.org/stable/resrep25517>

ΗΠΑ,⁹³ μετά την υπαναχώρηση από το πυρηνικό πρόγραμμα.⁹⁴ Επιπλέον, οι επενδύσεις στις υποδομές που σχεδιάζει να υλοποιήσει η Κίνα θα βελτιώσουν την ανταγωνιστικότητα του Ιράν. Ενώ έχουν εκφραστεί γνώμες ότι η συνεργασία τους θα μπορούσε να συμπεριλάβει τον τομέα της αεροδιαστημικής βιομηχανίας.⁹⁵

Λαμβάνοντας υπόψη τα ως άνω δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι κατά την επίσκεψη του, ο Κινέζος υπουργός εξωτερικών Ουάν Γι στο Ιράν υπέγραψε με τον Ιρανό ομόλογο του Μοχάμεντ Τζαβάντ Ζαρίφ ένα εικοσιπενταετές σύμφωνο συνεργασίας,⁹⁶ το οποίο επήλθε ως αποτέλεσμα μίας πενταετούς διαπραγματεύσεως. Η συμφωνία αυτή είναι μυστική ωστόσο έχουν δημοσιευτεί κάποια ζητήματα που περιλαμβάνει. Πιο συγκεκριμένα, προβλέπει την παρουσία της Κίνας στους τομείς της τραπεζικής, των τηλεπικοινωνιών στο Ιράν. Από την πλευρά της η Τεχεράνη θα προμηθεύει το Πεκίνο με πετρέλαιο παρέχοντας το με μεγάλη έκπτωση.⁹⁷ Επιπλέον, πρόκειται να ιδρυθεί μία σινοϊρανική τράπεζα και προβλέπεται η δημιουργία ελεύθερων ζωνών εντός του ιρανικού εδάφους.⁹⁸

Η προσέγγιση Τεχεράνης- Πεκίνου φανερώνει την επιδείνωση των σχέσεων Ουάσινγκτον- Πεκίνου.⁹⁹ Το ζήτημα αυτό μπορεί να φέρει σε ρήξη τις δύο δυνάμεις με αποτέλεσμα να κινδυνεύσουν τα κινεζικά συμφέροντα στην αμερικανική αγορά.¹⁰⁰ Το Πεκίνο φαίνεται έτοιμο να αναλάβει δράση για την υλοποίηση του Νέου Δρόμου του Μεταξιού, καθώς το Ιράν έχει εξέχων ρόλο στο εγχείρημα του χερσαίου δρόμου.

Οι κινεζικές επενδύσεις στο ιρανικό έδαφος αγγίζουν τα 4,72 δισεκατομμύρια δολάρια με σημαντικότερο επενδυτή την εταιρεία Sinopec και την μεταλλουργική εταιρεία MCC.¹⁰¹ Πέραν της οικονομικής συνεργασίας ο κορωνοϊός έδωσε την ευκαιρία στο Πεκίνο να προβεί σε μία «υγειονομική διπλωματία» στηρίζοντας το Ιράν στην αντιμετώπιση του κορωνοϊού,¹⁰² ενώ ήδη από το 2009 είχε ιδρυθεί το πρώτο ινστιτούτο Κομφούκιος στην Τεχεράνη¹⁰³ ενώ ακολούθησε η

⁹³ Le monde (27/5/2021). L'accord Iran-Chine, une victoire symbolique pour Téhéran, mais pas un tournant https://www.lemonde.fr/idees/article/2021/05/27/l-accord-iran-chine-une-victoire-symbolique-pour-teheran-mais-pas-un-tournant_6081631_3232.html (ανακτήθηκε 18/10/2021)

⁹⁴ Vatanka Alex (26/4/2021) ό.π.

⁹⁵ Tehran Times (4/8/2020). Iranian ambassador calls for aerospace cooperation with China. <https://www.tehrantimes.com/news/450863/Iranian-ambassador-calls-for-aerospace-cooperation-with-China> (ανακτήθηκε 7/11/2021)

⁹⁶ BBC (27/3/2021): "A 25-year Iran-China cooperation document was signed" <https://www.bbc.com/persian/iran-56547494> (ανακτήθηκε 17/10/2021)

⁹⁷ Vatanka Alex (26/4/2021) ό.π.

⁹⁸ Filliu Jean Pierre (27/6/2021) ό.π.

⁹⁹ Vatanka Alex (26/4/2021) ό.π.

¹⁰⁰ Tehran times (13/4/2021): "Lion-dragon alliance: a serious threat to U.S. influence in region" <https://www.tehrantimes.com/news/459777/Lion-dragon-alliance-a-serious-threat-to-U-S-influence-in-region> (ανακτήθηκε 17/11/2021)

¹⁰¹ American Enterprise Institute ό.π.

¹⁰² Le figaro (10/5/2020). Grandes manoeuvres de coronavirus pour la Chine au Moyen- Orient. <https://www.lemonde.fr/blog/filiu/2020/05/10/grandes-manoeuvres-de-coronavirus-pour-la-chine-au-moyen-orient/> (ανακτήθηκε 15/11/2021)

¹⁰³ China.org.cn (13/1/2009) Iran's first Confucius Institute opens in Tehran http://www.china.org.cn/international/2009-01/13/content_17098977.htm (ανακτήθηκε 7/12/2021)

ίδρυση ενός αντίστοιχου ινστιτούτου στην Μαζανταράν.¹⁰⁴ Είναι, λοιπόν, φανερό ότι η Κίνα χρησιμοποιεί ένα εύρος εργαλείων ήπιας ισχύος στην προσέγγιση της με το Ιράν.

Όσον αφορά τους πολιτικούς στόχους και την εξωτερική πολιτική των δύο κρατών είναι γνωστό ότι η Κίνα διατηρεί φίλιες σχέσεις με χώρες αντίπαλες προς το Ιράν όπως η Σαουδική Αραβία (βλ. ως άνω) αλλά και το Αζερμπαϊτζάν.¹⁰⁵ Οι σχέσεις μεταξύ Τουρκίας και Ιράν είναι πιο πολύπλοκες γιατί αφενός έχουν έρθει αντιμέτωπες στον πόλεμο στην Συρία αφετέρου η Τουρκία έχει στηρίξει οικονομικά το Ιράν κατά την διάρκεια των κυρώσεων.¹⁰⁶ Η Τουρκία επίσης στηρίζει το Αζερμπαϊτζάν, το οποίο έχει εδαφικές βλέψεις κατά του Ιράν.

Ταυτόχρονα, η Τεχεράνη έχει προσεγγίσει το Δελχί, περιφερειακό αντίπαλο του Πεκίνου. Συγκεκριμένα, το Δελχί αποτελεί βασικό επενδυτή στο λιμάνι Τσαμπαχάρ του νοτιανατολικού Ιράν, το οποίο έχει σημαντική γεωγραφική θέση καθώς βρίσκεται στην άκρη του ινδικού ωκεανού. Ταυτόχρονα, αποτελεί πύλη για την Κεντρική Ασία δίνοντας στην Τεχεράνη τη δυνατότητα να αποτελέσει σημαντικό εμπορικό κόμβο μεταξύ της περικήλειστης Κεντρικής Ασίας και του Ινδικού Ωκεανού. Η Ινδία κύριος επενδυτής του συγκεκριμένου λιμανιού αποσκοπεί και αυτή με τη σειρά της να προσεγγίσει τις αγορές της κεντρικής Ασίας αποφεύγοντας το Πακιστάν. Το Πεκίνο έχει αναλάβει ήδη δράση για την δημιουργία του σινοπακιστανικού οικονομικού διαδρόμου που καταλήγει στο λιμάνι της Γκουαντάρ. Παράλληλα, καθώς προσεγγίζει την Τεχεράνη επιθυμεί την αύξηση της παρουσίας του στο λιμάνι Τσαμπαχάρ, το οποίο δύναται να συνδεθεί με τον θαλάσσιο δρόμο του μεταξιού. Είναι φανερό ότι το Ιράν θα πρέπει να ισορροπήσει μεταξύ Κίνας και Ινδίας για να αποκομίσει τα μεγαλύτερα οφέλη.¹⁰⁷ Επιπλέον, παρά τις καλές σχέσεις της Τεχεράνης τόσο με το Πεκίνο όσο και με το Ισλαμαμπάντ το λιμάνι Τσαμπαχάρ είναι ανταγωνιστικό προς το αντίστοιχο πακιστανικό λιμάνι Γκουαντάρ.

¹⁰⁴ Dig mandarin (22/2/2021). Confucius Institutes Around the World – 2021

<https://www.digmandarin.com/confucius-institutes-around-the-world.html> (ανακτήθηκε 7/12/2021)

¹⁰⁵ Xinhua (3/6/2021). Xi calls for greater development of China-Azerbaijan relations.

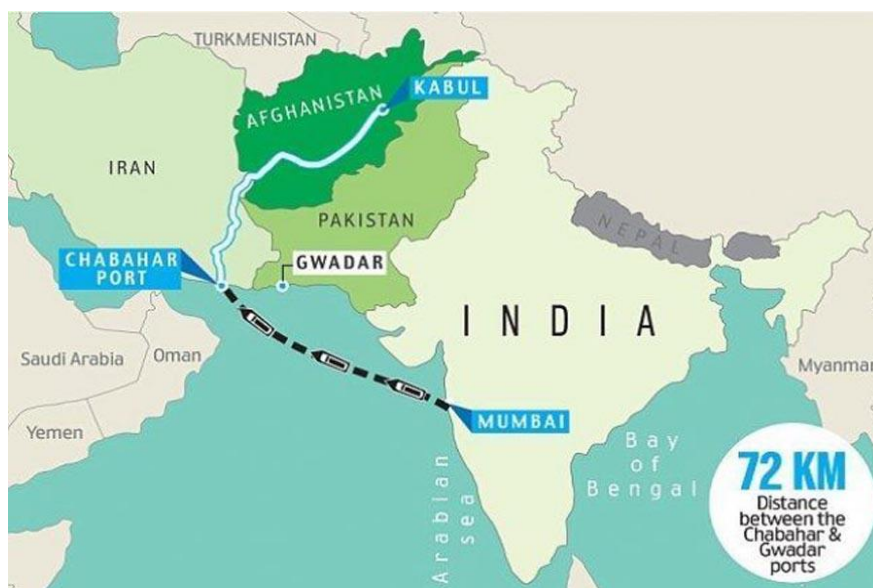
http://www.xinhuanet.com/english/2021-06/03/c_139986348.htm (ανακτήθηκε 6/11/2021)

¹⁰⁶ Badawi Tamer (12/3/2020). The Economic Turn in Turkish-Iranian Relations.

<https://carnegieendowment.org/sada/81273> (ανακτήθηκε 17/11/2021).

¹⁰⁷ The diplomat (2021). Chabahar port and Iran's strategic balancing with China and India.

<https://thediplomat.com/2021/10/chabahar-port-and-irans-strategic-balancing-with-china-and-india/> (ανακτήθηκε 8/11/2021).



Χάρτης 4: Το λιμάνι Τσαμπαχάρ ως πύλη της κεντρικής Ασίας για την Ινδία

Πρέπει να σημειωθεί ότι οι δύο χώρες έχουν κοινή θέση στον πόλεμο της Συρίας. Το γεγονός αυτό δημιουργεί το κατάλληλο έδαφος για μία τριμερή συνεργασία Κίνας- Ρωσίας- Ιράν όπως άλλωστε φάνηκε και στην κοινή ναυτική άσκηση που έλαβε χώρα τον Δεκέβριο του 2019.¹⁰⁸ Επιπλέον και τα δύο κράτη δεν φάνηκαν ιδιαίτερα ενοχλημένα από την επάνοδο των Ταλιμπάν στην εξουσία.¹⁰⁹ Γεγονός που φανερώνει ότι οι δύο χώρες έχουν πολλά κοινά σημεία πάνω στα οποία μπορεί να στηριχθεί η διμερής τους συνεργασία.

Στις 15/9/2021 το Ιράν απέκτησε καθεστώς προσχωρούντος κράτους στον Οργανισμό Συνεργασίας της Σαγκάης.¹¹⁰ Η επιλογή του Ιράν για προσχώρηση σε έναν οργανισμό όπου μέλη είναι τόσο η Κίνα όσο και η Ινδία δείχνει την προσπάθεια της Τεχεράνης να ισορροπήσει μεταξύ Πεκίνου και Δελχί. Η Ιρανική ηγεσία πλέον στρέφει την προσοχή της προς την ανατολή για να αποφύγει τις κυρώσεις της δύσης αλλά και να βρει στρατηγικούς εταίρους. Ουσιαστικά το Ιράν οραματίζεται μία ασιατική αντιδυτική συμμαχία.¹¹¹ Βέβαια οι κυρώσεις έναντι του Ιράν δύναται να αποτελέσουν αποτρεπτικό παράγοντα μίας περαιτέρω συνεργασίας μεταξύ του Ιράν και άλλων κρατών του Οργανισμού της Σαγκάης.¹¹²

¹⁰⁸ Xinhua (26/12/2019) China, Russia, Iran to hold joint naval exercise http://www.xinhuanet.com/english/2019-12/26/c_138659848.htm (ανακτήθηκε 7/12/2021)

¹⁰⁹ Fathollah-Nejad Ali, Azizi Hamidreza (22/9/2021).Iran and the Taliban after the US fiasco in Afghanistan, Middle East Institute. <https://www.mei.edu/publications/iran-and-taliban-after-us-fiasco-afghanistan> (ανακτήθηκε 6/11/2021).

¹¹⁰ Ο οργανισμός αυτός ιδρύθηκε το 2001 και αριθμεί ήδη 8 μέλη: Κίνα, Ρωσία, Ινδία, Πακιστάν, Τατζικιστάν, Ουζμπεκιστάν, Κιργιστάν και Καζακιστάν ενώ η Τουρκία αποτελεί συνέταιρο διαλόγου. Περισσότερα: <http://eng.sectesco.org/>

¹¹¹ Fathi Nazila (28/9/2021). What will SCO membership mean for Iran? Middle East Institute.<https://www.mei.edu/publications/what-will-sco-membership-mean-iran> (ανακτήθηκε 7/11/2021)

¹¹² Islamic Republic News Agency (19/9/2021). Iran's accession to the Shanghai Cooperation Organization and bilateral opportunities. <https://www.irna.ir/news/84475801/> (ανακτήθηκε 17/11/2021).

Είναι φανερό ότι κύριος παράγοντας των διμερών σχέσεων του Ιράν με τρίτες χώρες είναι οι κυρώσεις που έχει υποστεί. Η Κίνα ωστόσο ως αναδυόμενος δεύτερος πόλος του διεθνούς συστήματος θέλει να χαράξει την δική της πολιτική στη διεθνή σκηνή. Έτσι η υπογραφή του σινοϊρανικού συμφώνου αποτελεί συγχρόνως και ένα συμβολισμό. Το Πεκίνο δηλαδή δεν διατίθεται να ακολουθήσει την πολιτική της Δύσης αλλά θα διεξάγει την δική του ανεξάρτητη πολιτική. Το Ιράν φαίνεται να υποδέχεται με ανακούφιση αυτή την εξέλιξη. Συνεπώς η συνεργασία Κίνας- Ιράν φαίνεται ιδιαίτερα ευοίωνη καθώς οι στόχοι των δύο κρατών συνάδουν.

Η Κίνα θέλει να παγιώσει την θέση της στο διεθνές σύστημα ως υπερδύναμη και το Ιράν θέλει επίσης να ενισχύσει τον ρόλο του ως περιφερειακός παράγοντας. Η διαφορά είναι ότι η Κίνα έχει ως προτεραιότητα της την χρήση μεθόδων ηπίας ισχύος για να αυξήσει την επιρροή της παγκοσμίως ενώ το Ιράν χρησιμοποιεί κυρίως μεθόδους σκληρής ισχύος χρηματοδοτώντας παραστρατιωτικές οργανώσεις με τον σκοπό να εξάγει την σιιτική της ιδεολογία.

3.3 Κίνα και Τουρκία

Η Τουρκική Δημοκρατία είναι η μόνη χώρα εκ των τριών που επιλέχθηκαν για τη παρούσα εργασία, η οποία δεν διαθέτει ενεργειακούς πόρους. Ωστόσο, η γεωγραφική της θέση είναι ιδιαίτερα σημαντική καθώς βρίσκεται μεταξύ Ευρώπης, Καυκάσου και Μέσης Ανατολής. Επιπλέον, η Τουρκία είναι η μόνη χώρα της Μέσης Ανατολής που είναι μέλος του NATO, του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και βρίσκεται σε τελωνειακή ένωση όσον αφορά τα βιομηχανικά προϊόντα με την Ευρωπαϊκή Ένωση, την αγορά της οποίας στοχεύει η Κίνα μέσω του εγχειρήματος BRI.¹¹³ Επιπροσθέτως, ο πληθυσμός των 83 εκατομμύρια κατοίκων είναι ο λόγος που η Τουρκία έχει εξίσου υπολογίσιμη εσωτερική αγορά.

Η προσέγγιση με σκοπό την ενίσχυση των διμερών σχέσεων Πεκίνου- Άγκυρας έλαβε χώρα την δεκαετία 2000 με 2010. Αφ' ης στιγμής ανέλαβε την προεδρία της Κίνας ο Σι Τζινπιν υπήρξε περαιτέρω βελτίωση των σχέσεων. Μάλιστα, το 2012 η Τουρκία έγινε «συνέταρος διαλόγου» στον Οργανισμό Συνεργασίας της Σαγκάης. Ταυτόχρονα, η Τουρκία κατά την δεκαετία 2010 άρχισε να απομακρύνεται από την Δύση έτσι βρήκε στην Κίνα έναν πρόθυμο νέο εταίρο. Το 2015 υπογράφηκε σύμφωνο κατανόησης μεταξύ των δύο μερών και το 2016 ο Ερντογάν δήλωσε ότι σκεπτόταν να αποσύρει το αίτημα περί ένταξης της χώρας του στην Ευρωπαϊκή Ένωση και αντ' αυτού να γίνει πλήρες μέλος του Οργανισμού της Σαγκάης.¹¹⁴ Γεγονός που καταδεικνύει την δυσανεμία της Τουρκίας από την Δύση και την επιθυμία της να συμμετάσχει σε ασιατικούς διεθνείς οργανισμούς.

Στις 25 Μαρτίου του 2021 ο Ουάν Γι επισκέφθηκε την Άγκυρα όπου συναντήθηκε με τον Τούρκο πρόεδρο Ερντογάν, η χρονιά αυτή άλλωστε σηματοδοτεί τα 50 χρόνια διπλωματικών σχέσεων Κίνας και Τουρκίας. Σημαντικά θέματα που συζητήθηκαν ήταν η καταδίκη οποιαδήποτε μορφής τρομοκρατίας αλλά και η στήριξη των κινεζικών εμβολίων από την τουρκική ηγεσία. Η Κίνα από την πλευρά της εξέφρασε ότι θα συνεχίζει να στηρίζει την Τουρκία ως αναφορά την αντιμετώπιση της πανδημίας ενώ σχεδιάζει να αυξήσει τις επενδύσεις της στην Τουρκία αλλά και τις εισαγωγές τουρκικών αγαθών. Τέλος συζητήθηκε η συνεργασία των δύο κρατών στο πλαίσιο της δημιουργίας ενός μεσαίου διαδρόμου της πρωτοβουλίας του νέου δρόμου του μεταξίου.¹¹⁵ Η συνάντηση αυτή επιβεβαίωσε το θετικό κλίμα στις σχέσεις των δύο κρατών αλλά και την επιθυμία της Κίνας για περαιτέρω συνεργασία. Λαμβάνοντας δε υπόψη την φιλελεύθερη προσέγγιση είναι φανερό ότι τα δύο κράτη ενισχύουν την οικονομική τους αλληλεξάρτηση.

Πλέον η Κίνα αποτελεί έναν εκ των τριών εμπορικών σημαντικότερων εταίρων της Τουρκίας μαζί με τη Γερμανία και τη Ρωσία.¹¹⁶ Βέβαια πρέπει να σημειωθεί ότι το εμπορικό

¹¹³ European Commission: Turkey <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/turkey/> (ανακτήθηκε 25/10/2021).

¹¹⁴ Colakoglu Selçuk (20/3/2018): Turkey-China Relations: From “Strategic Cooperation” to “Strategic Partnership”? <https://www.mei.edu/publications/turkey-china-relations-strategic-cooperation-strategic-partnership> (ανακτήθηκε 22/10/2021).

¹¹⁵ Ministry of the Foreign Affairs of People's Republic of China (26/3/2021). Turkish President Recep Tayyip Erdogan Meets with Wang Yi https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/t1864534.shtml (ανακτήθηκε 25/10/2021).

¹¹⁶ Bilener Toga (2020). Relations Turquie-Chine : Ambitions et limites de la coopération économique. Asie Visions, n° 116, octobre 2020 <https://www.ifri.org/fr/publications/notes-de-lifri/asie-visions/relations-turquie-chine-ambitions-limites-de-cooperation> σελ. 7.

ισοζύγιο γέρνει υπέρ της Κίνας. Για τον λόγο αυτό η τουρκική κυβέρνηση έχει ως στόχο την αύξηση των εξαγωγών προς την κινεζική αγορά, κάτι που προσπαθεί να επιτύχει μέσω ειδικών υπηρεσιών που παρέχουν υποστήριξη προς τις τουρκικές εταιρείες που επιθυμούν να εξάγουν στην Κίνα και μέσω ενός συγκεκριμένου πλάνου που έχουν εκπονήσει που θέτει ως κύριο στόχο την αύξηση εξαγωγών αγροτικών και διατροφικών προϊόντων, την δημιουργία ζωνών εμπορίου αλλά και την χρήση τοπικών νομισμάτων αντί του δολαρίου.¹¹⁷

Η συνεργασία των δύο χωρών εστιάζει στον τομέα των οικονομικών. Η κινεζική τράπεζα «Ασιατικών Επενδύσεων» χρηματοδότησε τη κατασκευή του αγωγού TANAP.¹¹⁸ Σημαντικό ρόλο στις διμερείς οικονομικές σχέσεις Τουρκίας- Κίνας έχει και ο τομέας των ορυκτών.¹¹⁹ Μέχρι την στιγμή που γράφεται η παρούσα εργασία οι κινεζικές επενδύσεις στην Τουρκία αγγίζουν τα 5,8 δισεκατομμύρια δολάρια. Με κύριους επενδυτές την China Merchants Group, την Zhongxing τηλεπικοινωνίες, την COSCO, την Αλιμπαμπα και την τράπεζα της Κίνας.¹²⁰ Επιπλέον, τα δύο κράτη έχουν συνεργαστεί σε θέματα κυβερνοασφάλειας και πληροφόρησης. Επί παραδείγματι, η Τουρκία κατασκεύασε τον βαλιστικό πύραυλο “Bora” με βάση τον σχεδιασμό του κινεζικού πυραύλου B-611.¹²¹

Όσον αφορά τον μεσαίο διάδρομο που σχεδιάζει η κινεζική ηγεσία, αυτός θα ενώνει την πόλη Σιάν (Xi’An, 西安) με την Κωνσταντινούπολη και την Ανδριανούπολη από όπου θα κατευθύνεται προς την Ευρώπη. Οι νέες υποδομές εκτιμάται ότι θα μειώσουν την απόσταση μεταξύ Κίνας και Τουρκίας σε 12 μέρες, ως επακόλουθο θα μειωθεί και η απόσταση μεταξύ Κίνας και Ευρώπης σε 18 μέρες.¹²² Επιπλέον, με τον διάδρομο αυτό θα συνδέεται η γραμμή Μπάκου-Τιφλίδα-Καρς που ήδη έχει αρχίσει να χρησιμοποιείται από την Κίνα από το 2020.¹²³ Το γεγονός αυτό καταδεικνύει την σημασία της Τουρκίας αλλά και γενικότερα της Μέσης Ανατολής ως γέφυρα μεταξύ Άπω Ανατολής και Ευρώπης. Συνάδει δε με το να εκλαμβάνεται ως τελικός στόχος του όλου εγχειρήματος BRI η πλούσια αγορά της ΕΕ. Είναι βέβαιο ότι η υλοποίηση του μεσαίου διαδρόμου θα αναβαθμίσει τον ρόλο της Τουρκίας και θα την ενισχύσει στην Μέση Ανατολή και τον Καύκασο αλλά και γενικότερα στη διεθνή σκηνή.

Επιπλέον, τόσο η Κίνα όσο και Τουρκία έχουν επενδύσει στην προβολή ήπιας ισχύος. Η Τουρκία αφ’ ενός έχει εστιάσει στα Βαλκάνια και τις χώρες της Μέσης Ανατολής, στις χώρες αυτές των περιοχών προβάλλονται τουρκικές τηλεοπτικές σειρές. Η Κίνα αφ’ εταίρου μέσω της ήπιας ισχύος προσπαθεί να προβάλλει την ισχύ της παγκοσμίως.¹²⁴ Έτσι έχει ανοίξει ήδη τέσσερα

¹¹⁷ Selçuk Colakoğlu (20/3/2018) ό.π.

¹¹⁸ Ό.π.

¹¹⁹ Ό.π.

¹²⁰ American Enterprise Institute ό.π

¹²¹ Klepek Jakub (22/1/2021) “Contemporary China-Turkey Relations” Institute of New Europe.

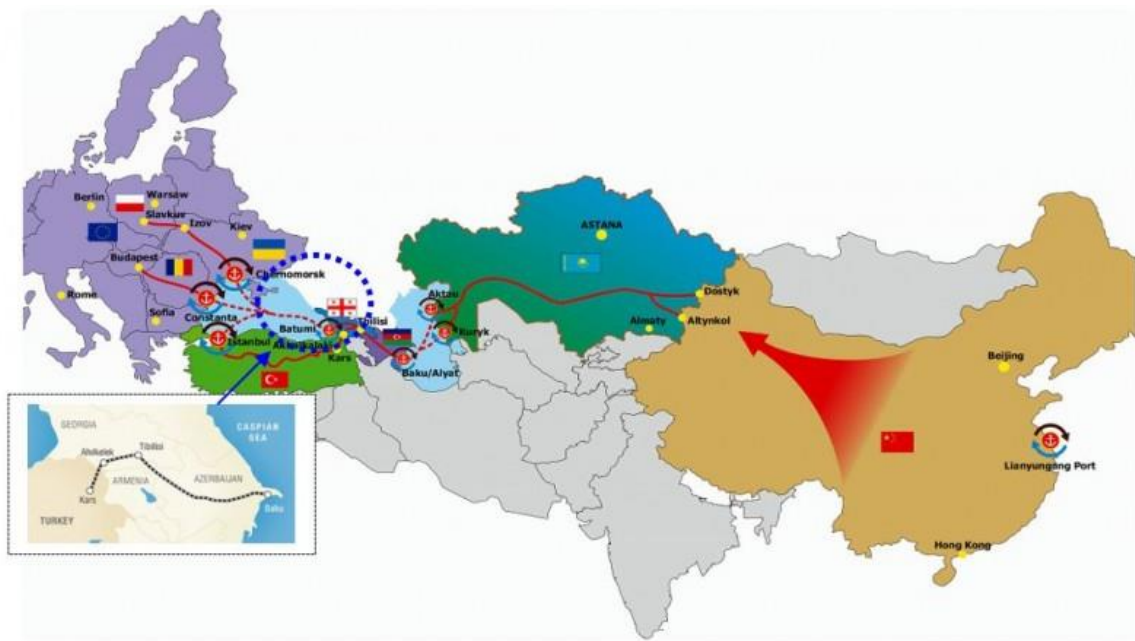
<https://ine.org.pl/en/contemporary-china-turkey-relations/> (ανακτήθηκε: 15/11/2021).

¹²² Emir Bilgener (19/11/2019). Turkey as Middle Corridor in One Belt, One Road. Doing Business in Turkey <https://doingbusinessinturkey.com/turkey-as-middle-corridor-in-one-belt-one-road/> (ανακτήθηκε 15/11/2021).

¹²³ Agenda.ge (9/12/2020) First China-bound freight train of Baku-Tbilisi- Kars railway arrives in Georgia <https://agenda.ge/en/news/2020/3863> (ανακτήθηκε 15/11/2021).

¹²⁴ Dig mandarin (22/2/2021). Ό.π.

ινστιτούτα Κομφούκιος στην Τουρκία. Από την άλλη η Άγκυρα εγκαινίασε φέτος το πρώτο ινστιτούτο Γιουνούς Εμέρ στο Πεκίνο.¹²⁵



Χάρτης 5: Ο Μεσαίο Διάδρομος. Πηγή: mei.edu <https://www.mei.edu/publications/chinas-belt-and-road-initiative-bri-and-turkeys-middle-corridor-win-win-cooperation>

Ωστόσο από ρεαλιστική σκοπιά θα πρέπει να δοθεί ανάλογη σημασία στα ζητήματα που δύναται να οδηγήσουν στον ανταγωνισμό μεταξύ Άγκυρας και Πεκίνου. Καταρχάς όσον αφορά τα οικονομικά συμφέροντα Κίνα και Τουρκία είναι ανταγωνιστές στην αγορά των μη επανδρωμένων αεροσκαφών (drones).¹²⁶

Επιπλέον, το ζήτημα των Ουϊγούρων αποτελεί ένα αγκάθι στις σχέσεις των δύο κρατών. Οι Ουϊγούροι αποτελούν μία τουρκογενή εθνότητα που κατοικεί στην βορειοδυτική περιφέρεια της Κίνας Σιντζιαν (για τους Ουϊγούρους ονομάζεται ανατολικό Τουρκεστάν) και είναι σουνίτες μουσουλμάνοι. Η Κίνα έχει κατηγορηθεί ότι διαπράττει γενοκτονία και παραβιάζει συνεχώς τα ανθρώπινα δικαιώματα των Ουϊγούρων.¹²⁷ Ο Ερντογάν από την πλευρά του για να διατηρήσει τις ισορροπίες δήλωσε προς τον Σι Τζινπιν ότι στηρίζει την ισονομία και την ισότητα των Ουϊγούρων αλλά παράλληλα σέβεται την εθνική κυριαρχία της Κίνας.¹²⁸ Μάλιστα, η τουρκική κυβέρνηση

¹²⁵ Yunus Emre Institusu (18/6/2021). Yunus Emre Institute Opened in Beijing <https://www.yee.org.tr/en/news/yunus-emre-institute-opened-beijing> (ανακτήθηκε 7/12/2021)

¹²⁶ Klepek Jakub 2021, ό.π.

¹²⁷ Human Rights Watch (9/9/2020). Global Coalition urges UN to Address China's Human Rights Abuses. <https://www.hrw.org/news/2020/09/09/global-coalition-urges-un-address-chinas-human-rights-abuses> (ανακτήθηκε 22/10/2021).

¹²⁸ Reuters (13/7/2021). Turkey's Erdogan, China's Xi discuss Uyghurs in phone call -Turkish presidency. <https://www.reuters.com/world/china/turkeys-erdogan-chinas-xi-discuss-uyghurs-phone-call-turkish-presidency-2021-07-13/> (ανακτήθηκε 25/10/2021).

έχει αναγνωρίσει ως τρομοκρατική οργάνωση το Ισλαμικό Κίνημα του Ανατολικού Τουρκιστάν.¹²⁹

Αν και οι δύο χώρες έχουν συμφέρον από την οικονομική συνεργασία τους, σε άλλες περιοχές του πλανήτη υπάρχει ανταγωνιστικό κλίμα μεταξύ τους. Συγκεκριμένα, στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου η Κίνα έχει επενδύσει τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Αίγυπτο, χώρες που έχουν ανταγωνιστικά προς την Τουρκία συμφέροντα. Επιπλέον, το Πεκίνο φαίνεται πρόθυμο να εμβαθύνει τις διμερείς σχέσεις με την Κύπρο.¹³⁰ Στην περιοχή της Μέσης Ανατολής το Πεκίνο και η Άγκυρα έχουν ανταγωνιστικά συμφέροντα στην Συρία όπως φάνηκε από την παρότρυνση της Κίνας προς την Τουρκία να σταματήσει την στρατιωτική της δράση στη Συρία.¹³¹

Επιπροσθέτως, το άνοιγμα της Τουρκίας στην υποσαχάρια Αφρική την φέρνει αντιμέτωπη με την παρουσία της Κίνας ενώ η πιθανή σύμπραξη Τουρκίας με την Ιαπωνία για το περαιτέρω άνοιγμα στην Αφρική θα αποτελέσει πρόκληση για τους Κινέζους.¹³² Το ίδιο δύναται να προκύψει και στην Κεντρική Ασία, η περιοχή αυτή αποτελείται από πολλά τουρκόφωνα κράτη με τα οποία η Άγκυρα μοιράζεται πολιτιστικούς δεσμούς. Έτσι υπήρξε η πρώτη χώρα που αναγνώρισε την ανεξαρτησία τους και έκτοτε εργάζεται για την περαιτέρω εμβάθυνση των σχέσεων. Ωστόσο, μέχρι στιγμής η Τουρκία έχει περιοριστεί στην επιρροή μέσω ήπιας ισχύος καθώς οι ισχυροί παίκτες της περιοχής φαίνεται να είναι η Κίνα και η Ρωσία.¹³³ Διεκδικεί όμως την ενίσχυση της παρουσίας της μέσω της δημιουργίας μίας κοινής αγοράς αγαθών, υπηρεσιών αλλά και χρηματοπιστωτικών προϊόντων.¹³⁴ Τόσο η Αφρική όσο και η Κεντρική Ασία αποτελούν περιοχές οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν τα δύο κράτη σε ρήξη λόγω των αντικρουόμενων συμφερόντων που έχουν.

Εκτός αυτών, η Άγκυρα διατηρεί εμπορικές σχέσεις με την Ταϊπέι. Συγκεκριμένα εξάγονται πολλά προϊόντα που παράγονται στην Ταϊβάν προς την τουρκική αγορά, ενώ η Άγκυρα προσδοκεί ότι θα εξισορροπήσει το ισοζύγιο του διμερούς εμπορίου με την έλευση περισσότερων τουριστών, άλλωστε το 2015 ξεκίνησε η σύνδεση Κωνσταντινούπολης Ταϊπέι από τις τουρκικές αερογραμμές.¹³⁵ Ωστόσο, η Τουρκία επιθυμεί να διατηρήσει τις καλές σχέσεις με την Ταϊβάν όσο αυτές δεν αποτελούν εμπόδιο στην ανάπτυξη των σχέσεων με την Κίνα όπως φάνηκε και από την επιλογή του Τούρκου Προέδρου να αφαιρέσει την σημαία της Ταϊβάν από τις σημαίες με τα κράτη που ευχήθηκαν με αφορμή τους ισχυρούς σεισμούς στην Σμύρνη.¹³⁶ Η επανατοποθέτηση στην

¹²⁹ Guo Xiaoli (26/6/2018): China's Belt and Road Initiative (BRI) and Turkey's Middle Corridor "Win-Win Cooperation"? <https://www.mei.edu/publications/chinas-belt-and-road-initiative-bri-and-turkeys-middle-corridor-win-win-cooperation> (ανακτήθηκε 15/11/2021).

¹³⁰ Xinhua (1/5/2021). China, Cyprus to enhance ties, promote China-EU cooperation. http://www.xinhuanet.com/english/2021-05/01/c_139918980.htm (ανακτήθηκε 26/10/2021).

¹³¹ Reuters (15/10/2019). China urges Turkey to halt military action in Syria-foreign ministry <https://www.reuters.com/article/us-syria-security-turkey-china-idUSKBN1WU0PY> (ανακτήθηκε 26/10/2021).

¹³² Sinav Tavsan (15/9/2021). Turkey's push into Africa has China looking over its shoulder, NIKKEI ASIA <https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/Indo-Pacific/Turkey-s-push-into-Africa-has-China-looking-over-its-shoulder> (ανακτήθηκε 1/11/2021).

¹³³ Avdaliani Emil (23/4/2021). Turkey's Return to Central Asia. <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/turkeys-return-central-asia> (ανακτήθηκε: 1/11/2021).

¹³⁴ Ό.π.

¹³⁵ Colakoglu Selcuk (5/4/2018). Turkey-Taiwan Relations: Opportunities and Limitations. Taiwan Insight <https://taiwaninsight.org/2018/04/05/turkey-taiwan-relations-opportunities-and-limitations/> (ανακτήθηκε: 1/11/2021).

¹³⁶ Taipei Times (3/11/2020). Turkish flag move regrettable: officials (ανακτήθηκε: 1/11/2021).

σκηνή του εν λόγω ζητήματος από τις ΗΠΑ δύναται να σκληρύνει την στάση του Πεκίνου και άρα την ανεκτικότητα του σε τέτοιες διμερείς σχέσεις.¹³⁷

Παρότι σε πολιτικά ζητήματα η Άγκυρα και το Πεκίνο μπορεί να έχουν αντίθετα συμφέροντα στον τομέα της οικονομίας σημειώνεται μία συνεχής εξέλιξη.¹³⁸ Η παρατήρηση αυτή συνάδει με την αντιπαράθεση των δύο θεωρητικών προσεγγίσεων καθώς ο ρεαλισμός από την φύση του εστιάζει κυρίως σε ζητήματα πολιτικής και σκληρής ισχύος, ενώ ο φιλελευθερισμός εστιάζει στην οικονομική αλληλεξάρτηση. Εφόσον λοιπόν δεχθούμε την ρεαλιστική παράδοση και λαμβάνοντας υπόψη τα αντικρουόμενα σημεία στις σχέσεις Άγκυρας- Πεκίνου φαίνεται ότι οι διμερείς σχέσεις μπορούν να οδηγηθούν σε μία σταδιακή ρήξη. Από την άλλη αν δεχθούμε την φιλελεύθερη παράδοση θα προβούμε στο συμπέρασμα ότι συμφέρον και των δύο κρατών είναι η συνεργασία για την επίτευξη της οικονομικής ευημερίας, ενώ μία τρίτη ενδιαμέση άποψη είναι ότι όσο υπάρχει συμφέρον από την οικονομική συνεργασία τα δύο κράτη θα διατηρούν καλές σχέσεις χωρίς αυτό να αναιρεί την προώθηση των αντικρουόμενων συμφερόντων τους σε ένα άλλο πεδίο, όπως για παράδειγμα στην διείσδυση στην αφρικανική ήπειρο.

Τέλος, άλλος ένας παράγοντας που δύναται να παίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των σχέσεων Κίνας- Τουρκίας είναι οι σχέσεις της Τουρκίας με τις δυτικές χώρες. Πιο συγκεκριμένα, η ηγεσία Ερντογάν τα τελευταία χρόνια έχει απομακρυνθεί από τις χώρες του δυτικού μπλοκ επιθυμώντας να διαμορφώσει την δική της ανεξάρτητη πολιτική και να αναδυθεί σε περιφερειακή υπερδύναμη. Συνεπώς η Τουρκία έχει σαφώς ρεαλιστικούς στόχους καθώς οραματίζεται να αποτελέσει μία ηγεμονία. Κατ' αυτό τον τρόπο η Τουρκία επιθυμεί τη σύσφιξη των σχέσεων με το Πεκίνο εφόσον αυτό σημαίνει την ενίσχυση της μέσω των κινεζικών επενδύσεων και των υποδομών. Από τις τρεις χώρες που αναλύθηκαν στην παρούσα εργασία η Τουρκία είναι αυτή που δεν περιορίζεται στην Μέση Ανατολή αλλά επιθυμεί να ενισχύσει την παρουσία της σε άλλα μέρη του πλανήτη όπως η Κεντρική Ασία και η Αφρική.

<https://www.taipeitimes.com/News/front/archives/2020/11/03/2003746257>

¹³⁷ The guardian (31/10/2021). Blinken clashes with China over US support for Taiwan.

<https://www.theguardian.com/us-news/2021/oct/31/blinken-clashes-china-us-support-taiwan> (ανακτήθηκε 16/11/2021)

¹³⁸ Akdag Zekeriyya (9/6/2019). TÜRKİYE-ÇİN İLİŞKİLERİNDE KUŞAK VE YOL GİRİŞİMİ'NİN ÖNEMİ. (English: The importance of One Belt One Road initiative in Turkey- China Relations) Birey ve Toplum, Volume 9 , Issue 17 <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/748401> .

4. Συμπεράσματα

Η Κίνα τα τελευταία τριάντα χρόνια έχει σημειώσει θεαματική εξέλιξη γεγονός που οδηγεί τους μελετητές στο να θεωρούν ότι πρόκειται να αποτελέσει έναν νέο πόλο στις διεθνείς σχέσεις. Εάν το επιτύχει αυτό η Κίνα θα είναι η πρώτη χώρα στην σύγχρονη ιστορία που γίνεται υπερδύναμη χωρίς να έχουν προηγηθεί αιματηρές συγκρούσεις προηγουμένως. Δηλαδή, η πρώτη χώρα που δεν θα έχει βασιστεί εξ ολοκλήρως στην σκληρή ισχύ αλλά κυρίως στην ήπια ισχύ. Το γεγονός αυτό δύναται να τονίσει μία αλλαγή στις διεθνείς σχέσεις, έναν κόσμο όπου η σκληρή στρατιωτική ισχύς, η οικονομία, ο πολιτισμός αλλά και το εθνικό brand κατέχουν εξίσου σημαντική θέση.

Προς το παρόν το σημαντικότερο γεγονός στην περιοχή της Μέσης Ανατολής είναι η σταδιακή απεμπλοκή των ΗΠΑ, με την ταυτόχρονη στροφή τους προς την Ανατολική Ασία. Το ζήτημα αυτό από την μία πλευρά ερμηνεύεται ως παρακμή των ΗΠΑ, οι οποίες ύστερα από μία περίοδο υπερεπέκτασης καλούνται να αναδιοργανώσουν τους στόχους τους και την εξωτερική πολιτική τους. Από την άλλη πλευρά, η απόσυρση των ΗΠΑ δεν θίγει τα ζωτικά συμφέροντα του κράτους αλλά αποτελεί έναν επαναπροσδιορισμό προτεραιοτήτων.

Όπως και να έχει το γεγονός αυτό δημιουργεί ένα κενό ισχύος στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, το οποίο δύναται να καλυφθεί εν μέρει από την παρουσία της Κίνας και εν μέρει από την ενίσχυση των περιφερειακών δυνάμεων της Μέσης Ανατολής δημιουργώντας ένα καινούριο πολιτικό σκηνικό. Έτσι, οι τρεις χώρες που αναλύθηκαν στην παρούσα εργασία διεκδικούν την πρωτοκαθεδρία. Η Τουρκία εκμεταλλευόμενη τη γεωγραφική της θέση και στηρίζοντας τους ισλαμιστές, το Ιράν ενισχύοντας τις σιιτικές ομάδες και η Σαουδική Αραβία έχοντας τις ιερές πόλεις του Ισλάμ, ούσα μεγάλη πετρελαιοπαραγωγός και έχοντας καλές σχέσεις και με τις ΗΠΑ.

Η Κίνα ως νεοαναδειχθείσα περιφερειακή δύναμη φέρει μαζί της τα προνόμια της μη εμπλοκής στην Μέση Ανατολή στο παρελθόν αλλά και της εναλλακτικής απέναντι στη Δύση. Πλέον κράτη που δεν διατηρούν καλές σχέσεις με τη Δύση έχουν την επιλογή να συμπράξουν με την Κίνα και όχι να παραμείνουν διεθνώς απομονωμένα. Έτσι η μέχρι πρότινος διεθνώς απομονωμένη Τεχεράνη στρέφεται προς το Πεκίνο. Ομοίως, η Τουρκία απογοητευμένη από την Δύση πλέον δύναται να αποκομίσει οφέλη από τη συνεργασία με την Κίνα. Αλλά και η Σαουδική Αραβία έχοντας βιώσει την ψύχρανση των σχέσεων της με τις ΗΠΑ κατά την προεδρία Biden έχει τη δυνατότητα να στραφεί περισσότερο προς την Κίνα. Αυτό δεν σημαίνει ότι οφείλουν να ακολουθήσουν μία μονολιθική φιλοκινεζική πολιτική αλλά επίσης μπορούν να συνεχίσουν να αναπτύσσουν τις σχέσεις τους με τα δυτικά κράτη υπό την προϋπόθεση ότι δεν προσπαθούν να θίξουν τα ζωτικά συμφέροντα της Κίνας. Για παράδειγμα, το Πεκίνο δεν ενοχλείται από τη συμμετοχή της Τουρκίας στο ΝΑΤΟ, ωστόσο ενοχλείται όταν η Άγκυρα εγείρει το ζήτημα των Ουϊγούρων. Ωστόσο, παρότι η Κίνα αποτελεί μία νέα δύναμη στην περιοχή ο ρόλος της δεν πρέπει να υπερεκτιμηθεί επειδή ο στόχος της δεν είναι να διορθώσει τα λάθη των ΗΠΑ αλλά έχει δικούς της διαφορετικούς σκοπούς.

Από την εικόνα των επενδύσεων είναι φανερό ότι στο Ιράν το ενδιαφέρον της Κίνας επικεντρώνεται μέχρι στιγμής στο πετρέλαιο, στη Σαουδική Αραβία τόσο στο πετρέλαιο όσο και στις θαλάσσιες μεταφορές ενώ στην Τουρκία κύριο ρόλο παίζουν οι τηλεπικοινωνίες, οι

μεταφορές αλλά και οι τραπεζικές επενδύσεις. Πρέπει να σημειωθεί ωστόσο ότι οι επενδύσεις δεν επαρκούν για να αποτρέψουν τον ανταγωνισμό και μία πιθανή ρήξη στις σχέσεις δύο κρατών. Αυτό εμφανίζεται από το γεγονός ότι η Κίνα έχει επενδύσει 187,06 δισεκατομμύρια δολάρια στο έδαφος των ΗΠΑ.¹³⁹ Συνεπώς, οι διμερείς σχέσεις των κρατών έχουν καταστεί περισσότερο πολύπλοκες και πολύπλευρες.

Η συνεργασία σε έναν τομέα δεν αναιρεί τον ανταγωνισμό σε έναν άλλον τομέα. Έτσι για παράδειγμα οι καλές οικονομικές σχέσεις Τουρκίας- Κίνας δε σημαίνει ότι θα αναιρέσουν την πιθανότητα ανταγωνισμού τους στην Αφρική. Για τον λόγο αυτό, προκρίνεται ο αναλυτικός εκλεκτικισμός ως θεωρία των διεθνών σχέσεων, καθώς δίνει μία πολυδιάστατη ανάλυση συγκεράζοντας δύο ή παραπάνω θεωρίες. Έτσι η παρούσα εργασία θεωρεί ότι αφενός οι χώρες έχουν ως στόχο τους την αύξηση ισχύος και την ανάδυση τους ως περιφερειακές δυνάμεις όπως ισχυρίζεται ο ρεαλισμός, αφ' ετέρου οι οικονομικές και εμπορικές διμερείς σχέσεις προάγουν την οικονομική αλληλεξάρτηση όπως ισχυρίζεται ο φιλελευθερισμός. Το αποτέλεσμα είναι μία αυξημένη πολυπλοκότητα στις διμερείς και διεθνείς σχέσεις με τα κράτη να ακροβατούν μεταξύ συνεργασίας και ανταγωνισμού. Το θετικό της κατάστασης αυτής είναι ότι αποφεύγεται η ολική ρήξη μεταξύ των κρατών.

Η πολυπλοκότητα των διμερών σχέσεων δεν αφορά μόνο την Κίνα με τα κράτη της Μέσης Ανατολής αλλά και τις σχέσεις μεταξύ των κρατών της περιοχής. Είναι φανερό ότι οι τρεις δυνάμεις έχουν πολλές διαφορές μεταξύ τους, οι οποίες δύναται να παρασύρουν την Κίνα και το εγχείρημα της Η ειρήνη και η ασφάλεια είναι απαραίτητες για να ευοδώσει το εγχείρημα του Νέου Δρόμου του Μεταξιού. Ωστόσο, η Κίνα μέχρι στιγμής εμφανίζεται διστακτική για να προβεί σε ενέργειες αμυντικού περιεχομένου, έτσι περιορίζεται στην ενίσχυση της θαλάσσιας ασφάλειας όπως αποδεικνύει και η ναυτική βάση που άνοιξε στο Τζιμπουτί, στην ξηρά αρκείται στην ασφάλεια που παρέχουν άλλες δυνάμεις στην περιοχή. Συνεπώς, οι κατηγορίες που θέλουν την Κίνα «τζαμπατζή» στην περιοχή δεν ευσταθούν πλήρως.¹⁴⁰

Η ρητορική περί μη ανάμειξης στα εσωτερικά των κρατών είναι άλλο ένα πλεονέκτημα που έχει να προσφέρει η Κίνα. Τα κράτη της Μέσης Ανατολής δέχονται την παρουσία του Πεκίνου στην περιοχή εφόσον τις ωφελεί, δεν τις υπερκαλύπτει και δεν έχει απαιτήσεις αναμόρφωσης. Συγχρόνως όμως σημαίνει και μία ενίσχυση των αυταρχικών καθεστώτων τα οποία τώρα έχουν έναν ισχυρό σύμμαχο απέναντι στις δεσμεύσεις του εμπνευσμένου από την Δύση διεθνούς δικαίου. Κάτι που δημιουργεί ερωτήματα για το μέλλον της δημοκρατίας στις χώρες αυτές.

Αν και αμφισβητείται μακροπρόθεσμα αν η Κίνα θα μπορέσει να παραμείνει ουδέτερη έχοντας έντονη παρουσία στην περιοχή. Ειδικά λαμβάνοντας υπόψη τις ανάλογες προσπάθειες που έκαναν οι ΗΠΑ για να διαφοροποιηθούν από τις αποικιοκρατικές δυνάμεις, όπου βέβαια αναδύθηκε ένα νέο ιδεολογικό αφήγημα από την αμερικανική ηγεσία, η δημοκρατία, στο όνομα της οποίας όμως ασκήθηκε εκτεταμένη βία από μεριάς των ΗΠΑ. Άραγε μπορεί η Κίνα να ξεφύγει από την ρεαλιστική αυτή παγίδα που θέλει τον ισχυρότερο να ασκεί βία για να διατηρήσει την πρωτοκαθεδρία του στην διεθνή σκηνή; Ή θα δούμε την Κίνα να εμπλέκεται στρατιωτικά στη Μέση Ανατολή και σε άλλες περιοχές του κόσμου για να αντιμετωπίσει δυνάμεις που εναντιώνονται στην αμοιβαία ανάπτυξη των κρατών;

¹³⁹ China Global Investment Tracker <https://www.aei.org/china-global-investment-tracker/> (ανακτήθηκε 15/11/2021).

¹⁴⁰ Liangxiang Jin (2020). Ό.π.

Το όλο διακύβευμα, λοιπόν, έγκειται στο κατά πόσο η Κίνα θα μπορέσει να συνεχίσει να διατηρεί την ρητορική της περί συνεργασίας με όλα τα κράτη μένοντας ουδέτερη στις τυχόν περιφερειακές κρίσεις. Η αντοχή της παρούσας διπλωματίας θα αποτελέσει μια εξαιρετική επιτυχία για την κινεζική κυβέρνηση που θα της προσδώσει κύρος και όλα τα εχέγγυα για να καταστεί η πρώτη υπερδύναμη. Από την άλλη πλευρά η αποτυχία της διπλωματίας της Κίνας θα καταδείξει ότι βρίσκεται σε μία υπερεπέκταση που δύναται να την οδηγήσει σε δαιδαλώδη προβλήματα.

Από τα όσα αναφέρθηκαν στην παρούσα εργασία δύναται να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι η Κίνα έχει επιθετικούς ρεαλιστικούς στόχους, επιθυμεί δηλαδή να γίνει μία παγκόσμια ηγεμονία χρησιμοποιώντας φιλελεύθερα μέσα για να το επιτύχει αυτό. Το Πεκίνο δεν θέλει να κατισχύσει στρατιωτικά αλλά να δελεάσει τα κράτη να βρεθούν υπό την ηγεμονία του. Απαλλαγμένο από το αποικιοκρατικό ή ιμπεριαλιστικό παρελθόν, φέρνοντας τα δώρα των επενδύσεων και χωρίς να έχει κανένα επιτακτικό αίτημα από τις υπόλοιπες χώρες -όπως για παράδειγμα τον εκδημοκρατισμό- κερδίζει τις εντυπώσεις. Έτσι η άνοδος της Κίνας καλωσορίζεται με ανακούφιση μετά από μία περίοδο περίπου τριάντα χρόνων αμερικανικής μονοκρατορίας. Αν δεχτούμε την θεωρία του Mearsheimer περί σταθερότητας του διπολικού συστήματος τότε σημαίνει ότι η διεθνής ειρήνη δεν θα απειληθεί. Από την άλλη πλευρά τα κράτη θα μπορούν να χρησιμοποιήσουν τη διπλωματία τους για να αποκομίσουν όσο το δυνατόν μεγαλύτερα οφέλη από τους δύο αντιπάλους.

Ο Νέος Δρόμος του Μεταξιού αποτελεί πράγματι ένα όραμα στο οποίο η αλληλεπίδραση των χωρών θα αυξηθεί, οι μετακινήσεις θα γίνουν ακόμη ευκολότερες χάρη στο δίκτυο υποδομών και πολλές χώρες θα αποκομίσουν οικονομικά οφέλη. Όλα αυτά ωστόσο θα συμβούν υπό μία κινεζική ηγεμονία. Το κινεζικό εγχείρημα είναι ο τρόπος για να κατισχύσει το Πεκίνο οικονομικά και όχι στρατιωτικά στην Ευρασία. Σε συνδυασμό με την έντονη διείσδυση της Κίνας στη Αφρική είναι φανερό ότι το Πεκίνο θα εξελιχθεί σε παγκόσμια ηγεμονία που θα έχει τα πρωτεία σε τρεις ηπείρους.

Είναι φανερό ότι η άνοδος της Κίνας και η ολοένα αυξανόμενη παρουσία της στην περιοχή της Μέσης Ανατολής έχουν έντονο αντίκτυπο στο διεθνές status quo. Το αν αποτελέσει πρόκληση ή ευκαιρία σχετίζεται με το ποιος θέτει το ερώτημα αυτό. Για την Κίνα αποτελεί σπουδαία ευκαιρία καθώς της δίνει την δυνατότητα να διεισδύσει στις χώρες αυτές αλλά και εξασφαλίσει τον δρόμο προς την Ευρώπη. Όσον αφορά τις χώρες της Μέσης Ανατολής η απάντηση του ως άνω ερωτήματος έχει να κάνει κυρίως με τον τρόπο που οι τελευταίες θα χειριστούν την κατάσταση. Μέχρι στιγμής φαίνεται ιδανική ευκαιρία για τις χώρες της περιοχής, ιδιαίτερα λόγω της εναλλακτικής που προσφέρει η Κίνα απέναντι στη Δύση αλλά και την στήριξη που παρέχει στα απολυταρχικά καθεστώτα. Μακροπρόθεσμα όμως, φαίνεται ότι θα αναδυθούν προκλήσεις ειδικά λαμβάνοντας υπόψη τους ευσεβείς πόθους κάθε κράτους στην περιοχή. Βάσει των σημερινών και των ιστορικών δεδομένων μπορεί να ειπωθεί ότι η Μέση Ανατολή θα συνεχίσει να αποτελεί πεδίο ανταγωνισμού τόσο μεταξύ των περιφερειακών δρώντων όσο και μεταξύ των υπερδυνάμεων. Όσον αφορά το ευρύτερο διεθνές στερέωμα είναι φανερό ότι ξεκινάει μία νέα περίοδος στις διεθνείς σχέσεις με το πέρασμα από τον μονοπολισμό στον διπολισμό και ίσως και στον πολυπολισμό. Το γεγονός αυτό σημαίνει ότι θα υπάρχει λιγότερη σταθερότητα στον κόσμο. Η ανάμιξη στην Μέση Ανατολή με τον έναν ή με τον άλλο τρόπο έχει αποτελέσει χαρακτηριστικό των μεγάλων δυνάμεων.

Πρέπει να σημειωθεί ότι η ιδιαιτερότητα της περιοχής της Μέσης Ανατολής έγκειται στο γεγονός ότι είναι απορροφημένη από τις δικές της αντιπαλότητες και διχόνοιες, οι οποίες

καθορίζουν τους πολιτικούς στόχους των κρατών της. Έτσι μία κλιμάκωση της αντιπαλότητας διεθνών διαστάσεων μεταξύ Κίνας και ΗΠΑ δε θα απασχολήσει τα κράτη της Μέσης Ανατολής τα οποία έχουν κρισιμότερα ζητήματα για τα συμφέροντα τους να διαχειριστούν. Συνεπώς θα επιλέξουν ή όχι τη συνεργασία με την Κίνα αναλογικά με το κατά πόσο η κινεζική παρουσία βοηθά στην επίτευξη των στόχων τους. Έτσι για παράδειγμα, το BRI δρα ευεργετικά προς το Saudi Vision 2030. Οι αντιπαλότητες που υπάρχουν μεταξύ των κρατών της Μέσης Ανατολής αλλά και η γενικότερη αστάθεια δύναται να ρισκοκινδυνέψει το εγχείρημα της Κίνας. Από τα τρία κράτη η γραφούσα θεωρεί ότι σταθερότερη συνεργασία μπορεί να αναπτυχθεί μεταξύ Κίνας και Ιράν ενώ λιγότερο σταθερή μεταξύ Κίνας και Τουρκίας λόγω του ρόλου στη διεθνή σκηνή που διεκδικεί η Τουρκία.

Εν κατακλείδι, για να απαντηθεί το ερώτημα που θέτει η εργασία βάσει του αναλυτικού εκλεκτικισμού πρέπει να σημειωθεί ότι για τις χώρες της Μέσης Ανατολής η παρουσία της Κίνας αποτελεί ευκαιρία. Πλέον, οι χώρες αυτές δεν θα περιορίζονται από την αμερικανική μονοκρατορία αλλά θα μπορούν να διαπραγματευτούν και να επιλέξουν την χώρα που προσφέρει την καλύτερη πρόταση. Άλλωστε η Κίνα δεν απειλεί τα ζωτικά συμφέροντα των χωρών αυτών. Από την άλλη για τη Δύση η παρουσία της Κίνας αποτελεί πρόκληση γιατί ενισχύει την παγκόσμια παρουσία της διαμέσου της οποίας θέλει να θεωρηθεί ισάξια δύναμη με τις ΗΠΑ. Όσον αφορά την ίδια την Κίνα μέχρι στιγμής η επέκταση στην Μέση Ανατολή αποτελεί σημαντική ευκαιρία θα πρέπει ωστόσο να προσέξει να μην πέσει στην παγίδα της εκτεταμένης εμπλοκής. Για τον λόγο αυτό η πολιτική ουδετερότητας που έχει υιοθετήσει η Κίνα μέχρι στιγμής κρίνεται ορθή.

5. Βιβλιογραφία

5.1 Ακαδημαϊκά και Ερευνητικά Άρθρα

- Akdag Zekeriyya (9/6/2019). TÜRKİYE-ÇİN İLİŞKİLERİNDE KUŞAK VE YOL GİRİŞİMİ'NİN ÖNEMİ. (English: The importance of One Belt One Road initiative in Turkey- China Relations) Bi-rey ve Toplum, Volume 9, Issue 17 <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/748401>
- Alaaldin, R. (2019). Shaping the Political Order of the Middle East: Crisis and Opportunity. Istituto Affari Internazionali (IAI). <http://www.jstor.org/stable/resrep19671>
- Avdaliani Emil (23/4/2021). Turkey's Return to Central Asia. <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/turkeys-return-central-asia> (τελευταία προβολή: 1/11/2021).
- Badawi Tamer (12/3/2020): The Economic Turn in Turkish-Iranian Relations. <https://carne-gieendowment.org/sada/81273> (ανακτήθηκε 17/11/2021).
- Bilener Toga (2020). Relations Turquie-Chine : Ambitions et limites de la coopération économique » Asie. Visions, n° 116, octobre 2020. <https://www.ifri.org/fr/publications/notes-de-lifri/asie-visions/relations-turquie-chine-ambitions-limites-de-cooperation>
- Camille Lons, Jonathan Fulton, Degang Sun, Naser Al-Tamimi (2019). China's great game in the Middle East https://ecfr.eu/wp-content/uploads/china_great_game_middle_east.pdf
- Chaziza, M. (2020). Coronavirus, China, and the Middle East. Begin-Sadat Center for Strategic Studies. <http://www.jstor.org/stable/resrep26341>
- Colakoglu Selcuk (5/4/2018). Turkey-Taiwan Relations: Opportunities and Limitations. Taiwan Insight <https://taiwaninsight.org/2018/04/05/turkey-taiwan-relations-opportunities-and-limitations/> (τελευταία προβολή: 1/11/2021)
- Dibb, P., & Lee, J. (2014). Why China Will Not Become the Dominant Power in Asia. Security Challenges, 10(3), 1–22. <http://www.jstor.org/stable/26465443>
- Duchâtel Mathieu & Duplaix Alexandre Sheldon (2018): Blue China: Navigating the maritime silk road to Europe. European Council on Foreign Relations
- Fathollah-Nejad Ali, Azizi Hamidreza (22/9/2021). Iran and the Taliban after the US fiasco in Afghanistan. Middle East Institute <https://www.mei.edu/publications/iran-and-taliban-after-us-fiasco-afghanistan> (ανακτήθηκε 6/11/2021).
- Fulton, J. (2019). CHINA'S MENA PRESENCE. In *CHINA'S CHANGING ROLE IN THE MIDDLE EAST* (pp. 2–9). Atlantic Council. <http://www.jstor.org/stable/resrep20938.4>
- Guo Xiaoli (26/6/2018): China's Belt and Road Initiative (BRI) and Turkey's Middle Corridor: "Win-Win Cooperation"? <https://www.mei.edu/publications/chinas-belt-and-road-initiative-bri-and-turkeys-middle-corridor-win-win-cooperation> (ανακτήθηκε 15/11/2021).
- Garlick Jeremy (2020). The Regional Impacts of China's Belt and Road Initiative. Journal of Current Chinese Affairs 2020, Vol. 49(1) 3–13
- Jin Liangxiang (2020). China and Middle East Security Issues: Challenges, Perceptions and Positions. Istituto Affari Internazionali <https://www.jstor.org/stable/resrep26107>
- Kodmani Bassma (18/5/2021). Au Moyen-Orient, la Chine garantit aux dictateurs la longévité. Institut Montaigne <https://www.institutmontaigne.org/blog/au-moyen-orient-la-chine-garantit-aux-dictateurs-la-longevite> (ανακτήθηκε 16/11/2021).
- Kulsoom Belal (2020). China-Iran Relations: Prospects and Complexities» Policy Perspectives, 2020, Vol. 17, No. 2 pp. 47-66

- Kuni Miyake (2017). China as a Middle East Power: The Pros and Cons of a More Assertive and Capable China in the Gulf and Beyond. Center for a New American Security. <http://www.jstor.com/stable/resrep06119>
- Liangxiang, J. (2020). China and Middle East Security Issues: Challenges, Perceptions and Positions. Istituto Affari Internazionali (IAI). <http://www.jstor.org/stable/resrep26107>
- Linden, R. H. (2018). The New Sea People: China in the Mediterranean. Istituto Affari Internazionali (IAI). <http://www.jstor.org/stable/resrep19677>
- Meidan Michal & Patey Luke (2016). The challenges facing China's Belt and Road Initiative. Danish Institute for International Studies.
- Nye, J. S. (1990). Soft Power. Foreign Policy, 80, 153–171. <https://doi.org/10.2307/1148580>
- Papa Ilari (9/4/2021). China's Foreign Minister Tours the Middle East: Outcomes and Implications. Washington Institute <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/chinas-foreign-minister-tours-middle-east-outcomes-and-implications> (ανακτήθηκε 11/10/2021).
- Rózsa, E. N. (2020). Deciphering China in the Middle East. European Union Institute for Security Studies (EUISS). <http://www.jstor.org/stable/resrep25023>
- Shine, S., Propper, E., & Feldman, B. C. D. (2020). Iran and China: On the Way to a Long-Term Strategic Agreement? Institute for National Security Studies. <http://www.jstor.org/stable/resrep25517>
- Smith, R. C. (2016). Is China the Next Japan? The Independent Review, 21(2), 275–298. <http://www.jstor.org/stable/43999695>
- Vatanka Alex (26/4/2021). Making sense of the Iran-China strategic agreement. Middle East Institute <https://www.mei.edu/publications/making-sense-iran-china-strategic-agreement> (ανακτήθηκε 6/11/2021)
- Yilmaz S, Changming L and Liu C (2018) China's 'Belt and Road' strategy in Eurasia and EuroAtlanticism. Europe-Asia Studies 70(2): 252–276

5.2 Ειδησεογραφικές ιστοσελίδες

- Aljazeera (4/11/2021). Biden administration approves \$650m weapon sale to Saudi Arabia. (ανακτήθηκε 4/12/2021) <https://www.aljazeera.com/news/2021/11/4/biden-administration-approves-650m-weapon-sale-to-saudi-arabia>
- Aljazeera (21/1/2021): China's vision of the Middle East <https://www.aljazeera.com/opinions/2016/1/21/chinas-vision-of-the-middle-east> (ανακτήθηκε 16/11/2021).
- Aronson Geoffrey (21/1/2016). China's vision of the Middle East. Al Jazeera opinions <https://thediplomat.com/2021/03/chinas-foreign-minister-heads-to-the-middle-east/>
- Le monde (27/5/2021). L'accord Iran-Chine, une victoire symbolique pour Téhéran, mais pas un tournant. https://www.lemonde.fr/idees/article/2021/05/27/l-accord-iran-chine-une-victoire-symbolique-pour-teheran-mais-pas-un-tournant_6081631_3232.html (ανακτήθηκε 18/10/2021).

- Le figaro (10/5/2020). Grandes manoeuvres de coronavirus pour la Chine au Moyen-Orient. <https://www.lemonde.fr/blog/filiu/2020/05/10/grandes-manoevres-de-coronavirus-pour-la-chine-au-moyen-orient/> (ανακτήθηκε 15/11/2021).
- BBC (27/3/2021). A 25-year Iran-China cooperation document was signed. <https://www.bbc.com/persian/iran-56547494> (ανακτήθηκε 17/10/2021).
- Global Times. Chinese FM's 2nd visit to Mideast in half a year highlights significance of China-Middle East ties. <https://www.globaltimes.cn/page/202107/1228958.shtml> (ανακτήθηκε 11/10/2021)
- Global Times (17/3/2021). Chinese envoy calls for cessation of hostilities in Yemen <https://www.globaltimes.cn/page/202103/1218619.shtml> (ανακτήθηκε 17/11/2021).
- Filliu Jean Pierre (27/6/2021). Le grand bluff de la Chine au Moyen-Orient. Le monde blog <https://www.lemonde.fr/blog/filiu/2021/06/27/le-grand-bluff-de-la-chine-au-moyen-orient/> (ανακτήθηκε 15/10/2021).
- Islamic Republic News Agency (19/9/2021). Iran's accession to the Shanghai Cooperation Organization and bilateral opportunities <https://www.irna.ir/news/84475801/> (ανακτήθηκε 17/11/2021)
- Reuters (13/7/2021). Turkey's Erdogan, China's Xi discuss Uyghurs in phone call -Turkish presidency. <https://www.reuters.com/world/china/turkeys-erdogan-chinas-xi-discuss-uyghurs-phone-call-turkish-presidency-2021-07-13/> (ανακτήθηκε 25/10/2021).
- Reuters (15/10/2019). China urges Turkey to halt military action in Syria-foreign ministry <https://www.reuters.com/article/us-syria-security-turkey-china-idUSKBN1WU0PY>
- Reuters (15/1/2021). Huawei to open its biggest flagship store outside China in Riyadh. <https://www.reuters.com/article/saudi-huawei-tech-int-idUSKBN29K1RW>
- Saudi Gazette (11/12/2019): University of Jeddah to have a Chinese language institute <https://saudigazette.com.sa/article/584728> (ανακτήθηκε 6/12/2021)
- Reuters (19/3/2021). Saudis, Egypt embark on long road to ending Arab rift with Qatar. <https://www.reuters.com/article/gulf-qatar-int-idUSKBN2BB1EC> (ανακτήθηκε 15/11/2021).
- Sinan Tavsan 15/9/2021). Turkey's push into Africa has China looking over its shoulder, Nikkei Asia <https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/Indo-Pacific/Turkey-s-push-into-Africa-has-China-looking-over-its-shoulder>
- Taipei Times (3/11/2020). Turkish flag move regrettable: officials. <https://www.taipeitimes.com/News/front/archives/2020/11/03/2003746257> (ανακτήθηκε: 1/11/2021).
- Tehran Times (4/8/2020). Iranian ambassador calls for aerospace cooperation with China. <https://www.tehrantimes.com/news/450863/Iranian-ambassador-calls-for-aerospace-cooperation-with-China> (ανακτήθηκε 7/11/2021).
- Tehran times (13/4/2021). Lion-dragon alliance: a serious threat to U.S. influence in region. <https://www.tehrantimes.com/news/459777/Lion-dragon-alliance-a-serious-threat-to-U-S-influence-in-region> (ανακτήθηκε 17/11/2021).
- The diplomat (25/3/2021). China's Foreign Minister Heads to the Middle East. <https://thediplomat.com/2021/03/chinas-foreign-minister-heads-to-the-middle-east/> (ανακτήθηκε 11/10/2021).
- The diplomat (16/12/2020). China's Digital Silk Road Grows With 5G in the Middle East. <https://thediplomat.com/2020/12/chinas-digital-silk-road-grows-with-5g-in-the-middle-east/> (ανακτήθηκε 11/10/2021)

- The diplomat (2021). Chabahar port and Iran's strategic balancing with China and India <https://thedi diplomat.com/2021/10/chabahar-port-and-irans-strategic-balancing-with-china-and-india/> (ανακτήθηκε 8/11/2021).
- The diplomat (16/9/2021). The Gulf States in China-US Rivalry <https://thedi diplomat.com/2021/11/the-gulf-states-in-china-us-rivalry/> (ανακτήθηκε 6/12/2021).
- The diplomat (25/6/2021). The Middle East: An Emerging Market for Chinese Arms Exports. <https://thedi diplomat.com/2021/06/the-middle-east-an-emerging-market-for-chinese-arms-exports/> (ανακτήθηκε 4/12/2021).
- The economist (25/2/2017). China is spending billions to make the world love it. (ανακτήθηκε 2/12/2021) <https://www.economist.com/china/2017/03/23/china-is-spending-billions-to-make-the-world-love-it>
- The guardian (31/10/2021). Blinken clashes with China over US support for Taiwan. <https://www.theguardian.com/us-news/2021/oct/31/blinken-clashes-china-us-support-taiwan> (ανακτήθηκε 16/11/2021).
- Thomas Friedman (8/8/2014). Exclusive Interview: Obama on the World. New York Times <https://www.youtube.com/watch?v=Hg8ntdSbmCk> (ανακτήθηκε 7/12/2021).
- Vox (6/11/2021). Can the Iran nuclear deal be saved? <https://www.vox.com/2021/11/6/22762585/iran-nuclear-deal-biden-raisi-jcpoa-sanctions> (ανακτήθηκε 7/11/2021).
- Washington Post (27/8/2018). Opinion: China's debt traps around the world are a trademark of its imperialist ambitions <https://www.washingtonpost.com/news/global-opinions/wp/2018/08/27/chinas-debt-traps-around-the-world-are-a-trademark-of-its-imperialist-ambitions/> (ανακτήθηκε 15/11/2021).
- Xinhua (1/5/2021). China, Cyprus to enhance ties, promote China-EU cooperation. http://www.xinhuanet.com/english/2021-05/01/c_139918980.htm (ανακτήθηκε 26/10/2021).
- Xinhua (26/12/2019). China, Russia, Iran to hold joint naval exercise http://www.xinhuanet.com/english/2019-12/26/c_138659848.htm (ανακτήθηκε 7/12/2021).
- Xinhua (25/6/2020). What is Ice Silk Road? <https://en.imsilkroad.com/p/312973.html> (ανακτήθηκε 25/10/2021).
- Xinhua (3/6/2021). Xi calls for greater development of China-Azerbaijan relations. http://www.xinhuanet.com/english/2021-06/03/c_139986348.htm (ανακτήθηκε 6/11/2021).

5.3 Λοιπές Ιστοσελίδες

- Arabian Business (27/9/2007). Chinese firms win \$443mn Saudi Port deal. <https://www.arabianbusiness.com/chinese-firms-win-443mn-saudi-port-deal-196217.html> (ανακτήθηκε: 8/11/2021).
- Belt and Road Forum for International Cooperation (10/4/2017). Vision and actions on jointly building Belt and Road. <http://2017.beltandroadforum.org/english/n100/2017/0410/c22-45.html> (ανακτήθηκε 19/10/2021).
- China Global Investment Tracker. <https://www.aei.org/china-global-investment-tracker/>
- China.org.cn (13/1/2009) Iran's first Confucius Institute opens in Tehran http://www.china.org.cn/international/2009-01/13/content_17098977.htm (ανακτήθηκε 7/12/2021)

- Cutchin James (1/10/2018). How China is Building its soft power. USC Center of Public Diplomacy <https://uscpublicdiplomacy.org/blog/how-china-building-its-soft-power> (ανακτήθηκε 2/12/2021).
- Digmandarin (22/2/2021). Confucius Institutes Around the World – 2021 <https://www.digmandarin.com/confucius-institutes-around-the-world.html> (ανακτήθηκε 7/12/2021)
- Emir Bilgener (19/11/2019). Turkey as Middle Corridor in One Belt, One Road. Doing Business in Turkey. <https://doingbusinessinturkey.com/turkey-as-middle-corridor-in-one-belt-one-road/> (ανακτήθηκε 15/11/2021).
- European Commission: Turkey <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/turkey/> (ανακτήθηκε 25/10/2021).
- Klepek Jakub (22/1/2021). Contemporary China-Turkey Relations. Institute of New Europe <https://ine.org.pl/en/contemporary-china-turkey-relations/> (ανακτήθηκε 5/11/2021).
- Εγκυκλοπαίδεια Britannica: Middle East. <https://www.britannica.com/place/Middle-East> (ανακτήθηκε 18/10/2021)
- Pritha Bhandari (19/6/2020). An introduction to qualitative research. <https://www.scribbr.com/methodology/qualitative-research/> (ανακτήθηκε 19/10/2021)
- Global Coalition urges UN to Address China’s Human Rights Abuses. <https://www.hrw.org/news/2020/09/09/global-coalition-urges-un-address-chinas-human-rights-abuses> (ανακτήθηκε 22/10/2021).
- International Monetary Fund. World Economic Outlook Database. Report for Selected Countries and Subjects. October 2020 <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2020/October/weo-report> (ανακτήθηκε 24/2/2021).
- Ministry of Foreign Affairs of the People’s Republic of China https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjb_663304/wjbz_663308/ (ανακτήθηκε 11/10/2021)
- Ministry of the Foreign Affairs of People’s Republic of China (26/3/2021). Turkish President Recep Tayyip Erdogan Meets with Wang Yi https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/t1864534.shtml (ανακτήθηκε 25/10/2021).
- Ministry of Foreign Affairs of the People’s Republic of China (1/10/2018). The Belt and Road Initiative +Saudi Vision 2030- Endowing China-Saudi Arabia Cooperation with New Opportunities and Broad Prospects. https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjb_663304/zwjg_665342/zwbdt1601405.shtml (ανακτήθηκε: 8/11/2021)
- Ministry of Foreign Affairs of the People’s Republic of China (26/3/2021). Wang Yi Proposes a Five-point Initiative on Achieving Security and Stability in the Middle East. https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/t1864767.shtml (ανακτήθηκε 16/11/2021)
- OEC. Σαουδική Αραβία. <https://oec.world/en/profile/country/sau> (ανακτήθηκε 4/12/2021).
- Selçuk Colakoğlu (20/3/2018). Turkey -China Relations: From “Strategic Cooperation” to “Strategic Partnership”? <https://www.mei.edu/publications/turkey-china-relations-strategic-cooperation-strategic-partnership> (ανακτήθηκε 22/10/2021).

- Papa Ilari (2021). China's Foreign Minister Tours the Middle East: Outcomes and Implications. Washington Institute <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/chinas-foreign-minister-tours-middle-east-outcomes-and-implications> (ανακτήθηκε 11/10/2021).
- Middle East Institute (18/5/2021). China's Maritime Silk Road and Security in the Red Sea Region. https://www.mei.edu/publications/chinas-maritime-silk-road-and-security-red-sea-region#_edn7 (ανακτήθηκε 7/11/2021)
- American Enterprise Institute. China Global Investment Tracker. <https://www.aei.org/china-global-investment-tracker/> (ανακτήθηκε 26/10/2021)
- Prevljak Naida Hakirevic (29/1/2021). COSCO Ports takes stake in Saudi Arabian terminal. Offshore Energy <https://www.offshore-energy.biz/cosco-ports-takes-stake-in-saudi-arabian-terminal/> (ανακτήθηκε 8/11/2021).
- Relief Web (15/3/2021). Trends in International Arms Transfers, 2020. <https://reliefweb.int/report/world/trends-international-arms-transfers-2020> (ανακτήθηκε 4/12/2021).
- Selçuk Colakoğlu (20/3/2018). Turkey-China Relations: From “Strategic Cooperation” to “Strategic Partnership”? <https://www.mei.edu/publications/turkey-china-relations-strategic-cooperation-strategic-partnership>
- Trading Economics: Saudi Arabia. <https://tradingeconomics.com/saudi-arabia/exports-by-category> (ανακτήθηκε 7/11/2021).
- World Bank. Households and NPISHs Final consumption expenditure https://data.worldbank.org/indicator/NE.CON.PRVT.CD?name_desc=false&year_high_d_esc=true (ανακτήθηκε: 27/11/2021).
- World Exports. Top 15 Crude Oil Suppliers to China. <https://www.worldstopexports.com/top-15-crude-oil-suppliers-to-china/> (ανακτήθηκε 14/10/2021).
- Yunus Emre Institusu (18/6/2021). Yunus Emre Institute Opened in Beijing <https://www.yee.org.tr/en/news/yunus-emre-institute-opened-beijing> (ανακτήθηκε 7/12/2021).

5.4 Βιβλία

- Συλλογικό έργο (2018). Ένας αιώνας διεθνών σχέσεων, 1919-2019. Κεφάλαιο 48 Χαράλαμπος Τσαρδανίδης: «Από τις ολιστικές θεωρητικές προσεγγίσεις των «μεγάλων συζητήσεων» στον Αναλυτικό Εκλεκτικισμό.»
- Χατζηβασιλείου Ευάνθης (2001). Εισαγωγή στην ιστορία του μεταπολεμικού κόσμου. Εκδόσεις Πατάκης 177-178